ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 20 (1657) | Пятніца, 9 сакавіка 1962 года. | Цана 4 кап.

Стварэнне, побач з магутнай прамысловасцю, працвітаючай, усебакова развітай і высакапрадуктыўнай сельскай гаспадаркі — абавязковая ўмова пабудовы камунізма.

З ПРАГРАМЫ КПСС.

ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КПСС

6 сакавіка на Пленуме Цэнтральнага Камітэта КПСС пачалося абмеркаванне даклада таварыша М. С. ХРУШЧОВА «Сучасны этап камуністычнага будаўніцтва і задачы партыі па паляпшэнню кіраўніцтва сельскай гаспадаркай».

На ранішнім пасяджэнні выступілі таварышы: Г. І. ВОРАНАЎ (першы намеснік старшыні Бюро ЦК КПСС па РСФСР), М. В. ПАДГОРНЫ (першы сакратар ЦК КП Украіны), Ш. Р. РАШЫДАЎ (першы сакратар ЦК КП Узбекістана), Д. А. КУНАЕЎ (першы сакратар ЦК КП Казахстана), І. В. СПІРЫДОНАЎ (першы сакратар Ленінградскага абкома КПСС), Ф. А. СУРГАНАЎ (першы сакратар ЦК КП Беларусі), В. Ю. АХУНДАЎ (першы сакратар ЦК КП Азербайджана), Д. РАСУЛАЎ (першы сакратар ЦК КП Таджыкістана).

На вячэрнім пасяджэнні выступілі таварышы: М. А. АЛЬШАНСКІ (міністр сельскай гаспадаркі СССР), І. І. БАДЗЮЛ (першы сакратар ЦК КП Малдавіі), Я. Н. ЗАРАБЯН (першы сакратар ЦК КП Арменіі), Т. УСУБАЛІЕЎ (першы сакратар ЦК КП Кіргізіі), А. Я. ПЕЛЬШЭ (першы сакратар ЦК КП Латвіі), А. Ю. СНЕЧКУС (першы сакратар ЦК КП Літвы), Б. АВЕЗАЎ (першы сакратар ЦК КП Туркменістана), Т. І. САКАЛОЎ (першы сакратар Цаліннага крайкома КП Казахстана).

7 сакавіка працягвалася абмеркаванне даклада таварыша М. С. ХРУШЧОВА.

На ранішнім пасяджэнні выступілі таварышы: В. П. МЖАВАНАДЗЕ (першы сакратар ЦК КП Грузіі), П. А. АБРАСІМАЎ (першы сакратар Смаленскага абкома КПСС), І. Г. КЭБІН (першы сакратар ЦК КП Эстоніі), К. І. СКРАБІН (акадэмік), П. С. КУЧУМАЎ (старшыня Усесаюзнага аб'яднання «Саюзсельгастэхніка»), Г. І. ВАРАБ'ЁЎ (першы сакратар Краснадарскага крайкома КПСС), Г. І. АБРАМАЎ (першы сакратар Маскоўскага абкома КПСС), М. Я. МАЦАПУРА (дырэктар Цэнтральнага навукова-даследчага інстытута механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі нечарназёмнай зоны СССР), З. І. НУРЫЕЎ (першы сакратар Башкірскага абкома КПСС), А. М. КАВУН (старшыня калгаса імя XXII з'езда КПСС, Вінніцкая вобласць), А. М. ШКОЛЬНІКАЎ (першы сакратар Валгаградскага абкома КПСС).

Пленум выбраў камісію пад старшынствам таварыша М. С. Хрушчова для падрыхтоўкі дакументаў Пленума Цэнтральнага Камітэта.

На вячэрнім пасяджэнні выступілі таварышы: Г. А. НАЛІВАЙКА (дырэктар Алтайскага навукова-даследчага інстытута сельскай гаспадаркі), З. Н. ГЛУХАЎ (першы сакратар Мар'інскага райкома КП Украіны, Данецкая вобласць), А. С. МУРЫСЕЎ (першы сакратар Куйбышаўскага абкома КПСС), Ф. А. ТАБЕЕЎ (першы сакратар Татарскага абкома КПСС), Б. Г. СІВАК (першы сакратар Мінскага трактарнага завода), Ф. С. ГАРАЧОЎ (першы сакратар Новасібірскага абкома КПСС), П. Я. ШЭЛЕСТ (першы сакратар Кіеўскага абкома КП Украіны), А. БАСАЎ (першы сакратар Растоўскага абкома КПСС), А. І. ШЫБАЕЎ (першы сакратар Саратаўскага абкома КПСС).

8 сакавіка працягвалася абмеркаванне даклада таварыша М. С. ХРУШЧОВА.

На пасяджэнні Пленума выступілі таварышы: Ф. Д. КУЛАКОЎ (першы сакратар Стаўрапольскага крайкома КПСС), В. Е. ПІСАРАЎ (загадчык лабараторыі селекцыі яравых збожжавых культур Навукова-даследчага інстытута сельскай гаспадаркі цэнтральных раёнаў нечарназёмнай зоны), Л. Я. ФЛАРЭНЦЬЕЎ (першы сакратар Кастрамскога абкома КПСС), С. П. ПАЎЛАЎ (першы сакратар ЦК ВЛКСМ), С. Д. ХІТРОЎ (першы сакратар Варонежскага абкома КПСС), В. С. ФЕДАРАЎ (старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў СССР па хіміі), Я. В. БІЧАВОЙ (першы сакратар Нова-Аляксандраўскага райкома КПСС, Стаўрапольскі край), В. Е. ЧАРНЫШОЎ (першы сакратар Прымарскага крайкома КПСС), Г. Е. КАМЯКОЎ (першы сакратар Палтаўскага абкома КП Украіны), В. В. ГРЫШЫН (старшыня ВЦСПС), П. І. МАРОЗАЎ (першы сакратар Амурскага абкома КПСС), А. А. КОКАРАЎ (першы сакратар Краснаярскага крайкома КПСС), М. С. СІНІЦА (першы сакратар Адэскага абкома КП Украіны).

Пленум ЦК КПСС працягвае работу.

ДАКЛАД ТАВАРЫША М. С. ХРУШЧОВА

У Вялікім Крамлёўскім палацы 5-га сакавіка адкрыўся Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза 22-га склікання.

Пленум абмяркоўвае пытанне аб задачах партыі па паляпшэнню кіраўніцтва сельскай гаспадаркай.

З дакладам «Сучасны этап камуністычнага будаўніцтва і задачы партыі па паляпшэнню кіраўніцтва сельскай гаспадаркай» выступіў Першы сакратар ЦК КПСС, Старшыня Савета Міністраў СССР таварыш М. С. Хрушчоў.

Першую частку даклада тав. М. С. Хрушчоў прысвячае Праграме партыі, якая з'яўляецца нашым сцягам у барацьбе за перамогу камунізма. Намаганні партыі і народа, адзначае тав. Хрушчоў сканцэнтраваны цяпер на практычным ажыццяўленні галоўнай эканамічнай задачы — стварэнні матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма. Вось чаму ў даны час Пленум Цэнтральнага Камітэта абмяркоўвае пытанне аб далейшым уздыме сельскай гаспадаркі, як адно з важнейшых пытанняў, пастаўленых новай Праграмай і рашэннямі XXII з'езда партыі.

Сельская гаспадарка закранае інтарэсы літаральна кожнага чалавека. Узровень развіцця сельскай гаспадаркі ў значнай ступені вызначае дабрабыт народа. Таму далейшы ўздым сельскай гаспадаркі, павелічэнне вытворчасці прадуктаў харчавання мы павінны лічыць агульнапартыйнай, агульнанароднай справай.

Гэта зусім не азначае, што аслабляюцца патрабаванні да прамысловасці, рашаючае значэнне якой для далейшага павышэння дабрабыту народа агульнавядома. Хоць у рабоце прамысловасці таксама ёсць нямала недахопаў, але яна развіваецца пасляхова, вытрымлівае тэмпы, намечаныя сямігодкай. М. С. Хрушчоў для ілюстрацыі прыводзіць рад яркіх прыкладаў.

Па разліках сямігодкі ў 1961 годзе аб'ём прамысловай прадукцыі, у параўнанні з 1958 годам, намячалася павялічыць на 27 працэнтаў, а фактычна ён павялічан на 33,3 працэнта. Значна апярэджваюцца заданні сямігодкі па выпуску важнейшай прамысловай прадукцыі — сталі, пракату, чыгуну, нафты.

Што датычыць сельскагаспадарчай вытворчасці, гаворыць тав. Хрушчоў, то тут нашы магчымасці не меншыя, чым у прамысловасці, хоць узровень арганізаванасці, узровень кіраўніцтва, на жаль, значна ніжэйшы. Гэта параджае немалыя цяжкасці, для пераадолення якіх спатрэбяцца вялізарныя намаганні.

У дакладзе адзначаецца, што ў выніку прынятых партыяй мер пасля вераснёўскага Пленума ЦК (1953 г.) усе галіны сацыялістычнай сельскай гаспадаркі дабіліся значных поспехаў. Тав. Хрушчоў прыводзіць у сувязі з гэтым рад выдатных лічбаў.

У 1961 годзе ў параўнанні з 1953 годам вытворчасць збожжа ў краіне ўзнялася з 5.036 мільёнаў пудоў да 8.380 мільёнаў пудоў — павелічэнне на 66 працэнтаў; вытворчасць бульбы адпаведна павялічылася на 16 працэнтаў, гародніны — на 37 працэнтаў, алейных — на 68 працэнтаў. За гэты ж перыяд вытворчасць мяса ўзнялася з 5,8 мільёна тон да 8,8 мільёна тон — павелічэнне на 50 працэнтаў; малака — на 71 працэнт, жывёльнага масла — на 80 працэнтаў, выпрацоўка цукру з цукровых буракоў — на 77 працэнтаў.

Такі рост вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў дазволіў значна павялічыць іх дзяржаўныя нарыхтоўкі.

У значных размерах павялічылася і пагалоўе жывёлы. З 1 студзеня 1954 года па 1 студзеня 1961 года пагалоўе буйной рагатай жывёлы ўзрасло на 26,3 мільёна галоў (у тым ліку кароў — на 11,1 мільёна), свіней — на 33,3 мільёна і авечак — на 28,9 мільёна галоў. У мінулым годзе пагалоўе жывёлы таксама павялічылася.

І тым не менш, гаворыць тав. Хрушчоў, мы рэзка крытыкуем становішча ў сельскай гаспадарцы.

Справа ў тым, што карэнным чынам змяніліся патрабаванні да сельскай гаспадаркі. Мы вядзём цяпер гутарку не аб тым, каб на некалькі працэнтаў павялічыць вытворчасць збожжа, мяса і малака. Не, гутарка ідзе аб тым, каб за кароткі тэрмін павялічыць у 2—3 разы вытворчасць важнейшых сельскагаспадарчых прадуктаў. За дасягненне цяперашняга ўзроўню вытворчасці мы змагаліся 40 год. Цяпер трэба зрабіць удвая-утрая больш, і не за сорак, а за якіх-небудзь восем-дзесяць гадоў. Гэтага патрабуе жыццё, гэтага патрабуюць інтарэсы будаўніцтва камунізма.

Калі мы гэтую задачу не вырашым, то пастаўім краіну перад вялікімі цяжкасцямі, справе будаўніцтва камунізма будзе нанесена сур'ёзная шкода. Мы павінны ўсведамляць, што патрэбнасці ў прадуктах харчавання хутка растуць, а ў далейшым яны будуць расці яшчэ хутчэй. І гэта зусім зразумела. Павялічваецца насельніцтва, павышаецца ўзровень рэальнай заработнай платы, растуць даходы працоўных.

З 1953 года насельніцтва ў краіне павялічылася на 29 мільёнаў чалавек, у тым ліку гарадское на 28 мільёнаў. Даходы працоўных з улікам зніжэння падаткаў і адмены падпіскі на пазыкі ўзраслі амаль на 42 мільярды рублёў. Гэтыя грошы пайшлі і пераважна на набыццё прадуктаў, вопраткі, абутку.

Тав. Хрушчоў прыводзіць здзіўляючыя лічбы, якія паказваюць, як значна з 1953 па 1961 год узрос продаж праз дзяржаўны гандаль найбольш каштоўных прадуктаў харчавання. За гэты час спажыванне прадуктаў на душу насельніцтва павялічылася на 35—50 працэнтаў пры ўмове, што насельніцтва ўзрасло на 29 мільёнаў чалавек.

М. С. Хрушчоў далей падкрэслівае, што тэмпы росту сельскай гаспадаркі стрымліваліся травапольнай сістэмай земляробства, і мы, гаворыць ён, сутыкнуліся з цяжкасцямі ў арганізацыі бесперабойнага забеспячэння насельніцтва мясам і некаторымі іншымі прадуктамі. Дало сябе адчуць таксама і тое, што атрыманыя поспехі ў некаторай часткі нашых кадраў выклікалі зазнайства і самасупакоенасць. Многія кіраўнікі аслабілі ўвагу да сельскай гаспадаркі, да патрэб калгасаў і саўгасаў.

У выніку аслаблення кіраўніцтва сельскай гаспадаркай пастаўлена пад сур'ёзную пагрозу выкананне сямігадовага плана вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў. Па сямігадоваму плану намячалася, напрыклад, у 1961 годзе сабраць 9,4 мільярда пудоў збожжа, фактычна сабрана 8,4 мільярда пудоў; адпаведна праектавалася атрымаць мяса ў забойнай вазе 11,8 мільёна тон, фактычна атрымана 8,8 мільёна тон; малака — 78,4 мільёна тон, фактычна — 62,5 мільёна тон.

Тав. Хрушчоў затым прыводзіць разлікі, зробленыя па даручэнню Цэнтральнага Камітэта партыі Дзяржэканомсаветам адносна патрэбнасцей у сельскагаспадарчых прадуктах на бліжэйшыя гады ў разліку на душу насельніцтва.

Глыбока прааналізаваўшы магчымасці краіны, магчымасці саюзных рэспублік, тав. Хрушчоў пераканаўча паказвае рэальнасць намечанай праграмы рэзкага павелічэння вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў. Гутарка ідзе перш за ўсё аб змяненні структуры пасеваў, рашучым пераходзе з папара-травапольнай сістэмы земляробства на прапашную. Пры травапольнай сістэме 52 мільёны гектараў ворнай зямлі заняты чыстымі папарамі і травамі, якія даюць мізэрныя ўраджаі. Неабходна павялічыць пасевы кукурузы, бабовых, цукровых буракоў на корм — культур, якія даюць высокія ўраджаі і вялікі эканамічны эфект.

З плошчы, цяпер занятай травамі і папарамі, гаворыць тав. Хрушчоў, можна сабраць 220 мільёнаў тон кармавых адзінак супраць 25 мільёнаў тон, атрыманых у 1961 годзе.

Калі дзве трэці гэтых кармоў выкарыстаць для вытворчасці мяса, а адну трэць для вытворчасці малака, то можна атрымаць: мяса (у забойнай вазе) — 12 мільёнаў тон і малака — 60 мільёнаў тон.

Ажыццявіць поўнасцю такое змяненне структуры пасяўных плошчаў у 1962 годзе, відаць, не ўдасца, гаворыць тав. Хрушчоў. Выкарыстанне зямель, занятых цяпер травамі і папарамі, пад такія каштоўныя культуры, як кукуруза, цукровыя буракі, гарох, кармавы боб, запатрабуе аснашчэння калгасаў і саўгасаў дадатковай колькасцю тэхнікі для сяўбы, апрацоўкі і ўборкі ўраджаю. Па даручэнню ЦК работнікі аб'яднання «Саюзсельгастэхніка» зрабілі разлік, колькі і якіх машын спатрэбіцца для таго, каб асвоіць пад прапашныя культуры названыя вышэй плошчы. Гэтую тэхніку трэба паставіць сельскай гаспадарцы ў вызначаныя тэрміны.

Укараненне прапашных культур патрабуе і дадатковай колькасці мінеральных угнаенняў. У гэтым годзе ў нас таксама абмежаваны рэсурсы насення кармавога бобу, гароху і цукровых буракоў. Але і пры гэтых умовах трэба максімальна выкарыстаць нашы магчымасці для таго, каб ужо ў 1962 годзе сур'ёзна палепшыць структуру пасяўных плошчаў.

Галоўнае, яшчэ раз падкрэслівае тав. Хрушчоў, трэба лепш выкарыстоўваць зямлю, вызваліцца ад путаў травапольнай сістэмы земляробства, карэнным чынам перабудаваць кіраўніцтва сельскай гаспадаркай.

Далей у дакладзе паказана негрунтоўнасць травапольнай сістэмы земляробства, пераадоленне вынікаў якой з'яўляецца важнейшай задачай; пастаўлены вузлавыя задачы перад сельскагаспадарчай навукай.

Вялікая частка даклада прысвечана пытанням кіравання сельскай гаспадаркай. Хацеў бы падкрэсліць, гаворыць тав. Хрушчоў, што я вяду гутарку не аб агульным кіраўніцтве, а іменна аб кіраванні сельскагаспадарчай вытворчасцю. Устаноў, якія ажыццяўляюць агульнае кіраўніцтва сельскай гаспадаркай, у нас больш чым дастаткова, а вось органа, які кіраваў бы сельскай гаспадаркай, займаўся арганізацыяй вытворчасці і нарыхтовак, глыбока ўнікаў у патрэбы калгасаў і саўгасаў, накіроўваў развіццё кожнай гаспадаркі паасобку, дабіваючыся найбольш эфектыўнага выкарыстання зямлі, — такога органа кіравання ў нас няма. Не было яго па сутнасці і за ўсе гады Савецкай улады. Сельская гаспадарка была і застаецца малакіруемай.

Прэзідыум ЦК, гаворыць тав. Хрушчоў, выносіць на абмеркаванне Пленума такую прапанову: стварыць у абласцях калгасна-саўгасныя або саўгасна-калгасныя вытворчыя ўпраўленні, у залежнасці ад таго, якая форма гаспадаркі пераважае — калгасы ці саўгасы. Мы лічым, што ствараць два ўпраўленні асобна — калгаснае і асобна саўгаснае не трэба.

Трэба, каб у кожнай рэспубліцы, краі, вобласці распрацавалі структуру вытворчых упраўленняў у залежнасці ад колькасці калгасаў і саўгасаў з тым, каб упраўленні не былі груваздкімі. Большасць таварышаў пры абмеркаванні схілялася да таго, каб упраўленні былі не раённымі, а міжраённымі, тэрытарыяльнымі вытворчымі ўпраўленнямі. Думаю, гэта правільна. Калі ўпраўленні будуць раённымі, то яны выродзяцца ў раённыя аддзелы сельскай гаспадаркі, ад якіх мы адмовіліся.

Відаць, адзначае тав. Хрушчоў, упраўленне павінна будавацца на нейкай дэмакратычнай аснове, таму што яно будзе займацца і калгасамі і саўгасамі. Узначальваць упраўленне будзе старшыня савета вытворчага ўпраўлення, у склад якога ўвойдуць найбольш вопытныя старшыні калгасаў, дырэктары саўгасаў і спецыялісты, а магчыма сакратары райкомаў партыі і старшыні райвыканкомаў.

Галоўнае ў дзейнасці вытворчых калгасна-саўгасных упраўленняў заключаецца ў падборы і навучанні кадраў, у пераняссенні лепшага вопыту перадавых гаспадарак ва ўсе калгасы і саўгасы. У раёне новыя ўпраўленні будуць абапірацца на апорны калгас або саўгас. У асобе апорна-паказальных гаспадарак знойдзена добрая форма аказання дапамогі іншым калгасам і саўгасам.

У вытворчых упраўленнях павінны быць інспектары-арганізатары на пэўную колькасць калгасаў і саўгасаў.

Для калгасаў і саўгасаў, якія аб'ядноўваюцца ўпраўленнем, вызначаецца план вытворчасці. У плане будзе прадугледжана, колькі гаспадарка павінна вытварыць прадуктаў. Упраўленні абавязаны сачыць за тым, каб забяспечвалася выкананне плана, кіраваць гаспадаркай, даваць заданні, знаходзіць рэзервы, арганізоўваць вытворчасць прадуктаў, ажыццяўляць кантроль.

Відаць, нам трэба больш настойліва ўводзіць кантрактацыю сельскагаспадарчых прадуктаў, працягвае тав. Хрушчоў. Думаю, мэтазгодна мець нейкі дагавор і з саўгасамі з тым, каб кіраўнікі саўгаса ведалі, якую колькасць і якіх прадуктаў абавязан пастаўляць саўгас дзяржаве.

Нам трэба абмяняцца думкамі, гаворыць тав. Хрушчоў, і па такому пытанню: ці трэба захаваць камітэт нарыхтовак або перадаць яго функцыі вытворчым упраўленням.

Неабходна прадумаць і такое пытанне: можа быць мэтазгодна мець у вытворчым упраўленні вызваленага парторга ЦК або абкома партыі і двух-трох інструктараў.

Вытворчыя калгасна-саўгасныя ўпраўленні, відаць, мэтазгодна падпарадкаваць абласному, краявому, рэспубліканскаму камітэтам па сельскай гаспадарцы.

Далей у дакладзе ставіцца пытанне аб стварэнні камітэтаў па кіраўніцтву сельскай гаспадаркай у рэспубліках, у краях і абласцях, узначальваемых першымі сакратарамі ЦК нацыянальных Кампартый, крайкомаў і абкомаў. Камітэт па кіраўніцтву сельскай гаспадаркай, адзначае тав. Хрушчоў, трэба мець і ў Саюзе. Узначальваць яго, відавочна, павінен намеснік Старшыні Савета Міністраў.

Тав. Хрушчоў затым гаворыць аб той вялікай матэрыяльна-тэхнічнай дапамозе, якая аказана сельскай гаспадарцы пасля вераснёўскага Пленума ЦК 1953 года. Аднак за апошнія два-тры гады, адзначае ён, у нас аслаблена ўвага партыйных і савецкіх органаў, работнікаў прамысловасці да пытанняў узмацнення матэрыяльна-тэхнічнай дапамогі калгасам і саўгасам. Прэзідыум ЦК лічыць, заяўляе дакладчык, што цяпер неабходна распрацаваць канкрэтную праграму ўзмацнення матэрыяльна-тэхнічнай дапамогі сельскай гаспадарцы.

Прывёўшы разлікі «Саюзсельгастэхнікі» аб патрэбнасцях расшырэння машыннага парка ў сельскай гаспадарцы, тав. Хрушчоў адзначае, што трэба будзе падвоіць выпуск сельскагаспадарчай тэхнікі. Гэта цяжкая задача, гаворыць ён, мы яе, вядома, не вырашым за адзін год або нават за два-тры гады. Але ўзяцца за ажыццяўленне гэтай задачы трэба неадкладна, каб максімальнага выніку дабіцца ўжо ў бліжэйшыя два-тры гады.

Трэба зацікавіць людзей у лепшым выкарыстанні зямлі і тэхнікі, гаворыць далей тав. Хрушчоў. Павінна быць дадатковая аплата, каб кожны работнік быў зацікаўлен у павышэнні прадукцыйнасці працы.

Нельга не сказаць аб тым, што калгасы дапускаюць сур'ёзныя скажэнні ў размеркаванні даходаў. Палітыка партыі накіравана на тое, каб усямерна развіваць грамадскую гаспадарку калгасаў і на яе аснове няспынна павышаць матэрыяльны дабрабыт калгаснікаў. З гэтай мэтай мы рэкамендавалі калгасам павялічваць адлічэнні ў непадзельныя фонды, будаваць побач з вытворчымі памяшканнямі культурна-бытавыя ўстановы — дзіцячыя яслі і сады, клубы, школы, бальніцы, што адпавядае карэнным інтарэсам калгаснікаў.

Зразумела, што калгас павінен пры гэтым выдаваць на працадні калгаснікам адпаведную колькасць грошай і прадуктаў.

На жаль, некаторыя кіраўнікі ствараюць фонды за кошт зніжэння аплаты працы калгаснікаў, абясцэньваюць працадзень, чым падрываюць калгасную вытворчасць. Трэба асудзіць як нікуды не вартую практыку, калі мясцовыя органы прымушаюць эканамічна слабыя калгасы будаваць школы, інтэрнаты, бальніцы за кошт сродкаў калгасаў.

У заключнай частцы свайго даклада тав. Хрушчоў падкрэслівае, што на выкананне рашэнняў XXII з'езда аб развіцці сельскай гаспадаркі павінны быць накіраваны сілы ўсіх партыйных арганізацый, Саветаў дэпутатаў працоўных, прафсаюзаў і камсамола. Задача заключаецца ў тым, каб узначаліць творчую актыўнасць мас, разгарнуць усенароднае спаборніцтва за павелічэнне вытворчасці збожжа, бавоўны, мяса, малака, воўны і іншых сельскагаспадарчых прадуктаў.

Вырашыўшы задачу поўнага задавальнення патрэбнасцей краіны ў сельскагаспадарчых прадуктах, гаворыць М. С. Хрушчоў, мы возьмем адзін з галоўных рубяжоў у развіцці эканомікі, атрымаем гістарычную перамогу ў барацьбе за ажыццяўленне Праграмы нашай партыі. Гэта будзе новая перамога марксісцка-ленінскага вучэння, якое натхняе народы ў барацьбе за перамогу камунізма.

(ТАСС).

Георгій ПАПОЎ

ТАК ЯНО І БУДЗЕ

Нядаўна, у канцы лютага, давялося мне пабываць у Драгічыне, што на Брэстчыне.

Я трапіў на раённы з'езд калгаснікаў. На трыбуну адзін за другім падымаліся свінаркі, механізатары, аграномы. Яны гаварылі аб тым, што Драгічынскі раён можа больш даваць дзяржаве хлеба, малака і мяса.

Пасля з'езда мы засталіся ўдваіх з Васілём Фёдаравічам Цітаўцом, старшынёй арцелі імя Леніна, маім старым знаёмым. Мы не бачыліся некалькі год. За гэты час, як кажуць, шмат вады сплыло, і нам было што расказаць адзін другому. Закранулі мы і пытанне пра шляхі ўздыму сельскай гаспадаркі.

— Шмат залежыць ад кіраўніцтва і, у прыватнасці, ад нашага брата, старшынь калгасаў, — сказаў Васіль Фёдаравіч. — Там, дзе талковы старшыня, там справы абавязкова ідуць як трэба. Я пераконаны ў гэтым. Ды што пераконаны — я магу прывесці дзесяткі прыкладаў!

Але прыводзіць прыкладаў не трэба было. Сам Васіль Фёдаравіч быў у гэтым сэнсе добрым прыкладам. У 1948 годзе ён арганізаваў у родных Арловічах калгас і стаў першым старшынёй гэтага калгаса. Потым, пасля вучобы ў Пінску, некаторы час працаваў аграномам, а затым яго зноў выбралі старшынёй. Калгас славіўся высокімі ўраджаямі ільну, кукурузы, добра развітай жывёлагадоўляй. Два з палавінай гады назад Васіль Фёдаравіч па прыкладу Валянціны Гаганавай перайшоў з перадавой арцелі ў самую адстаючую, захудалую ў Драгічынскім раёне і паспеў ужо тоесёе зрабіць і на новым месцы. Горы ён не зрушыў, але і не тоўк ваду ў ступе. Арцель імя Леніна ў мінулым годзе поўнасцю разлічылася з дзяржавай, паправіла свае фінансавыя справы, матэрыяльна зацікавіла калгаснікаў.

— Мы стаім перад скачком у будучыню, — зазначыў Васіль Фёдаравіч.

— Як, як? — перапытаў я, здзіўлены гэтай смелай і, я б сказаў, дзёрзкай фразай. Мне здавалася, што для такога аптымізму яшчэ няма падстаў.

— Так, так, перад скачком, — ужо цвёрда паўтарыў Васіль Фёдаравіч і ўсміхнуўся нейкай шырокай, светлай усмешкай, усмешкай чалавека, які надзелены зайздроснай верай у гэтую самую будучыню. — Прыязджайце да нас летам або, яшчэ лепш, увосень. Вы ўбачыце і кукурузу, як лес, і цукровыя буракі... Між іншым, што я агітую... Прыязджайце — усё ўбачыце!

Гэтая размова міжвольна прыйшла на памяць, калі я чытаў даклад М. С. Хрушчова на сакавіцкім Пленуме ЦК КПСС. Не толькі арцель імя Леніна, якой кіруе Васіль Фёдаравіч Цітавец, — уся рэспубліка, уся наша краіна стаяць цяпер перад скачком, які дазволіць хутка пераадолець адставанне сельскай гаспадаркі. Магчымасці для гэтага ёсць, а, галоўнае, ёсць людзі — свінаркі, механізатары, даяркі, аграномы, звеннявыя, — якія прымаюць блізка да сэрца кожны заклік, кожнае пачынанне партыі.

Пабывайце ў любым раёне, у любым калгасе той жа Брэсцкай вобласці. Усюды вы ўбачыце нешта такое, што не можа не радаваць. Духам барацьбы пранікнуты цяпер справы і думы сельскіх працаўнікоў. Яны змагаюцца за тое, каб вывезці на палі як мага больш угнаенняў і тым самым закласці трывалыя асновы будучага ўраджаю, плануюць сур'ёзна «пацясніць травы і расшырыць пасевы прапашных культур, намячаюць павялічыць пагалоўе кароў, свіней, птушак. Аб гэтым гавораць і думаюць не толькі аграномы і старшыні калгасаў. На раённым з'ездзе, аб якім я ўспамінаў вышэй, выступалі людзі, якіх прынята называць радавымі калгаснікамі. Але гэтыя радавыя паказалі, што яны разумеюць задачы, якія стаяць перад краінай, не горш, калі не лепш некаторых «адказных». Іх дзелавітасці, канкрэтнасці іх мыслення можна толькі пазайздросціць!

Чым выклікана такая вера, такі ўздым у нашай вёсцы?

Адказваючы на гэтае пытанне, мы павінны ўспомніць перш за ўсё гістарычны XXII з'езд КПСС, занальныя нарады з удзелам Мікіты Сяргеевіча Хрушчова. Такая нарада, як вядома, адбылася ў студзені і ў нас у Беларусі. Рашэнні з'езда, выразныя, часам рэзкія выступленні М. С. Хрушчова на занальных нарадах узброілі працаўнікоў сельскай гаспадаркі праграмай, якая адпавядае сучасным патрабаванням, указалі, як трэба працаваць, каб не таптацца на месцы.

І вось — чарговы Пленум ЦК КПСС... Партыя — вуснамі свайго Першага сакратара — сказала народу праўду, толькі праўду. Так, у нас ёсць сур'ёзныя поспехі. У параўнанні з 1953 годам прыкметна ўзрасла вытворчасць збожжа, мяса, малака, масла, іншых прадуктаў харчавання. Гэтага цяпер ніхто не адмаўляе. Лічбы, прыведзеныя ў дакладзе М. С. Хрушчова, вельмі пераканаўчыя! І ўсё-такі гэта нас не задавальняе, не можа задаволіць. Само жыццё, інтарэсы будаўніцтва камунізма настойліва патрабуюць, каб нашы калгасы і саўгасы з году ў год нарошчвалі тэмпы росту сельскай гаспадаркі, падвоілі і патроілі вытворчасць прадуктаў у параўнанні з тым, што мы маем цяпер.

Матэрыялы Пленума прыкавалі да сябе ўвагу ўсіх сельскіх працаўнікоў, усіх савецкіх людзей.

Я ўяўляю, як у гэтыя дні сочыць за газетамі Васіль Фёдаравіч Цітавец. Думкі, выказаныя М. С. Хрушчовым, сугучны яго ўласным думкам і настроям. Ён заўсёды выступаў за новае, перадавое. Калі загаварылі пра кукурузу, ён адным з першых у раёне пачаў сеяць яе, і не памыліўся! Калгас удосталь забяспечыў сябе кармамі. Потым ён узяўся за механізацыю і зноў застаўся ў выйгрышы. Цяпер у Васіля Фёдаравіча новыя клопаты. Гэтыя клопаты звязаны з ростам пагалоўя жывёлы, з укараненнем побач з кукурузай бабовых і цукровых буракоў.

— Людзі ў нас добрыя, працавітыя. Справа за намі, кіраўнікамі. Забяспечым правільнае кіраўніцтва — і пойдзем уперад і ўперад, — гаворыць Васіль Фёдаравіч.

Мы не сумняваемся, што так яно і будзе. Гарантыяй гэтага з'яўляюцца клопаты партыі аб новым уздыме сельскай гаспадаркі, высокае разуменне кожным сельскім працаўніком свайго абавязку перад Радзімай, перад усім савецкім народам.

Два чалавекі ўважліва абмяркоўваюць матэрыялы Пленума ЦК КПСС. Шмат думак выклікаюць у іх гэтыя матэрыялы. І. Дуброўскі і В. Гусакоў — навуковыя супрацоўнікі Інстытута земляробства Акадэміі навук БССР. А Ігнат Дуброўскі (злева) да таго ж — пісьменнік, у творах якога калгасная тэма займае асноўнае месца.

Фота Ул. КРУКА.

ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КПСС

ПРАМОВА ТАВАРЫША Ф. А. СУРГАНАВА

Таварышы! У сваім глыбока аргументаваным дакладзе на Пленуме таварыш М. С. Хрушчоў усебакова асвятліў важнейшыя тэарэтычныя пытанні камуністычнага будаўніцтва, зноў звярнуў увагу кіруючых кадраў і ўсёй партыі на вялізарнае практычнае значэнне асноўных палажэнняў новай Праграмы КПСС. Ён яшчэ раз падкрэсліў, што для марксістаў-ленінцаў камунізм — гэта і поўная сацыяльная роўнасць усіх членаў грамадства, і высокая свядомасць, ідэйнасць усіх грамадзян, і багацце матэрыяльных і духоўных даброт.

Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў падкрэсліў вялізарнае значэнне сельскай гаспадаркі ў стварэнні матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма і намеціў шляхі далейшага развіцця сельскагаспадарчай вытворчасці ў святле патрабаванняў Праграмы партыі.

Увесь савецкі народ горача адабрае і падтрымлівае рашэнні XXII з'езда КПСС, Праграму партыі. Савецкія людзі бачаць у ёй увасабленне сваіх запаветных мар і спадзяванняў. Яны непахісна ўпэўнены ў тым, што намечаны з'ездам партыі план пабудовы камунізма будзе паспяхова выканан. Гэтая вера ў перамогу камунізма, усенародная падтрымка планаў партыі знаходзяць сваё праяўленне ў самаадданай працы рабочых, сялян, інтэлігенцыі, у шырокім размаху сацыялістычнага спаборніцтва за выкананне і перавыкананне заданняў сямігодкі.

План вытворчасці прамысловай прадукцыі ў Беларускай ССР за 1961 год выканан на 103 працэнты. Прадпрыемствы выпусцілі звыш плана вялікую колькасць разнастайнай прадукцыі. Няўхільна расце прадукцыйнасць працы, зніжаецца сабекошт, паляпшаецца якасць прадукцыі. Наша прамысловасць развіваецца больш высокімі тэмпамі, чым намячалася сямігадовым планам.

Пасля вераснёўскага Пленума ЦК (1953 г.) у развіцці сельскай гаспадаркі рэспублікі, як і ўсёй краіны, дасягнуты вядомыя поспехі. Аднак узровень развіцця сельскагаспадарчай вытворчасці ў рэспубліцы адстае ад заданняў сямігодкі. За перыяд з 1958 года вытворчасць малака ў калгасах і саўгасах узрасла на 44 працэнты, а ў цэлым па рэспубліцы — усяго на 27 працэнтаў; вытворчасць мяса, хаця і павялічылася ў калгасах і ў саўгасах больш чым на 30 працэнтаў, але ў цэлым па рэспубліцы яна засталася на тым жа ўзроўні, што і тры гады назад. Па-ранейшаму нізкая ў Беларусі ўраджайнасць сельскагаспадарчых культур. Вытворчасць збожжа ў 1961 годзе склала ўсяго 65 працэнтаў да аб'ёму, прадугледжанага сямігодкай на гэты год, малака — 87 працэнтаў і мяса — толькі 66 працэнтаў.

Цэнтральны Камітэт КПСС, таварыш М. С. Хрушчоў справядліва крытыкуюць кіруючыя кадры Беларусі за недахопы і памылкі ў рабоце па кіраўніцтву сельскай гаспадаркай, за нізкія тэмпы прыросту прадукцыі. Тав. М. С. Хрушчоў на нарадзе работнікаў сельскай гаспадаркі Беларусі і на гэтым Пленуме Цэнтральнага Камітэта КПСС ускрыў прычыны зніжэння тэмпаў сельскагаспадарчай вытворчасці ў нашай рэспубліцы.

На працягу раду гадоў у адпаведнасці са спецыялізацыяй рэспублікі, на вытворчасці, галоўным чынам прадуктаў жывёлагадоўлі, мы актыўна займаліся павелічэннем пагалоўя грамадскай жывёлы, і гэта, безумоўна, дало свае вынікі. Але, удзяляючы ўвагу павелічэнню пагалоўя грамадскай жывёлы, партыйныя і савецкія арганізацыі рэспублікі забыліся аб рашаючым фактары развіцця жывёлагадоўлі — аб стварэнні трывалай кармавой базы. Гэта было нашай вялікай памылкай.

Так, у 1961 годзе пры значным росце пагалоўя жывёлы калгасы і саўгасы рэспублікі нарыхтавалі кармоў нават менш, чым у 1960 годзе. Іменна таму Беларусь у 1961 годзе недавыканала план нарыхтовак мяса на 5 працэнтаў.

Калгасы і саўгасы адчуваюць востры недахоп у кармах. Адной з галоўных прычын нездавальняючага забеспячэння жывёлы кармамі з'яўляецца таксама няправільнае выкарыстанне асноўнага багацця калгасаў і саўгасаў — зямлі. Мы поўнасцю падтрымліваем прапанову тав. М. С. Хрушчова аб тым, што неабходна рашуча асудзіць травапольную сістэму, якая нанесла вялікую шкоду сельскай гаспадарцы. У дакладзе правільна падвяргаецца крытыцы Беларускі інстытут жывёлагадоўлі за безгаспадарчае выкарыстоўванне зямлі ў сваёй эксперыментальнай гаспадарцы. Не меншай крытыкі за прыхільнасць да траваполля заслугоўвае і Інстытут земляробства Беларусі, у гаспадарках якога шматгадовыя і аднагадовыя травы займалі 41 працэнт ворнай зямлі, а такая каштоўная культура, як цукровыя буракі, усяго 1,5 працэнта, кукуруза — менш чым 7 працэнтаў. Гэтыя і іншыя навуковыя ўстановы рэспублікі, пагарджаючы эканамічнымі вынікамі дзейнасці сваіх жа гаспадарак, наперакор разумнаму сэнсу, усяляк прапаведвалі травапольную сістэму і імкнуліся актыўна ўкараніць яе ў калгасах і саўгасах.

Гэта нанесла вялікі ўрон сельскай гаспадарцы рэспублікі. Плошчы пад шматгадовымі і аднагадовымі травамі павялічыліся з 472 тысяч гектараў у 1953 годзе да 1.165 тысяч гектараў у 1961 годзе, а плошчы пад збожжавымі культурамі за гэты час скараціліся на 719 тысяч гектараў. Каля 6 працэнтаў ворыва займаў авёс. Такім чынам, у нашай рэспубліцы амаль адна чацвёртая частка ўсяго ворыва выкарыстоўвалася пад пасевы малаўраджайных культур.

Мы дрэнна займаліся вырошчваннем кукурузы — гэтай важнай кармавой культуры. З-за слабасці арганізатарскай работы партыйных і савецкіх органаў па ўкараненню перадавога вопыту, з-за бескантрольнасці і недахопаў у аплаце працы кукурузаводаў калгасы і саўгасы рэспублікі сабралі ў мінулым годзе ўсяго па 155 цэнтнераў зялёнай масы з гектара. У радзе раёнаў страцілі майстроў-кукурузаводаў. Між тым, дасягненні асобных механізаваных звенняў і гаспадарак, якія атрымалі ў тым жа 1961 годзе па 600—800 і больш цэнтнераў сіласнай масы, па 40 і больш цэнтнераў зерня кукурузы з гектара, сведчаць аб тым, што ў рэспубліцы ёсць поўная магчымасць штогод атрымліваць устойлівыя высокія ўраджаі кукурузы.

Кіруючыя кадры і спецыялісты сельскай гаспадаркі Беларусі своечасова не ацанілі цудоўных кармавых вартасцей цукровых буракоў, лічачы па традыцыі асноўнай кармавой культурай бульбу. Гэта з'явілася, у пэўнай ступені, тормазам для развіцця кармавой базы.

Партыйныя і савецкія органы рэспублікі робяць неабходныя вывады. У 1962 годзе калгасы і саўгасы за лік скарачэння пасеваў бульбы запланавалі пасеяць цукровых буракоў на кармавыя мэты 140 тысяч гектараў. Праўда, гэта яшчэ мала, але гэта — амаль у пяць разоў больш, чым было пасеяна ў мінулым годзе. У наступныя гады плошчы пад цукровымі буракамі будуць даведзены да 300—350 тысяч гектараў.

У нашых калгасах і саўгасах не ўдзялялася дастатковай увагі вытворчасці кармоў, багатых бялкамі. Пасевы кармавога лубіну не перавышалі 3 працэнтаў ворыва, плошчы пад гарохам не толькі не павялічваліся, але нават скарачаліся, а кармавы боб у нас наогул не вырошчваўся.

Таварыш М. С. Хрушчоў, указаўшы на нашы памылкі і недахопы, дапамог кіруючым кадрам калгасаў і саўгасаў, вучоным і спецыялістам, партыйным і савецкім работнікам больш ясна ўбачыць вялізарныя рэзервы вытворчасці.

Ва ўсіх калгасах і саўгасах распрацавана новая структура пасяўных плошчаў на 1962 год. У гэтым годзе пасевы збожжавых будуць пашыраны на 375 тысяч гектараў і зоймуць 54,3 працэнта ворыва. Плошчы пад прапашнымі культурамі павялічваюцца да 26,4 працэнта ворыва. Пад кукурузай будзе занята 13—14 працэнтаў, пад бабовымі — на зерне і сілас — 11 працэнтаў, пад цукровымі буракамі — 3,3 працэнта ворыва. Плошчы пад травамі скароцяцца прыкладна ў два разы і складуць каля 12 працэнтаў. Будуць значна расшыраны пасевы кукурузы і цукровых буракоў на асушаных землях.

Калгасы і саўгасы намячаюць ужо ў 1962 годзе значна павысіць ураджаі ўсіх сельскагаспадарчых культур і перш за ўсё — кукурузы, цукровых буракоў, бабовых, бульбы. У рэспубліцы вядзецца актыўная работа па падрыхтоўцы да веснавой сяўбы. Усе землі ўзараны на зябліва, у калгасах і саўгасах ёсць дастатковая колькасць насення, завяршаецца рамонт тэхнікі. Нарыхтоўваюцца і вывозяцца арганічныя ўгнаенні: у нас з 1 кастрычніка 1961 года ўжо вывезена на палі 32 мільёны тон гною і торфу, пераважна ў выглядзе кампостаў, або амаль на 40 працэнтаў больш, чым на гэты ж час у мінулым годзе. Такім чынам, вывезена прыкладна па 10 тон мясцовых угнаенняў у разліку на кожны гектар яравога кліна.

Заканчваецца работа па стварэнню звенняў, паўсюдна вядзецца практычнае абучэнне кукурузаводаў, буракаводаў, механізатараў, спецыялістаў і кіруючых кадраў агратэхніцы вырошчвання кукурузы і цукровых буракоў. У абласцях працуюць школы перадавога вопыту пад кіраўніцтвам лепшых кукурузаводаў і буракаводаў рэспублікі тт. Уладзіміра Кота, Уладзіміра Жудро, Цярэнція Радчанкі, Генадзя Жудро, Міхаіла Бандарука, Ольгі Мацюшка і іншых, якія штогод дабіваюцца высокіх ураджаяў кукурузы і цукровых буракоў. Вялікая група беларускіх механізатараў абучалася перадавым метадам вырошчвання цукровых буракоў у знатнага механізатара краіны тав. Святлічнага. Да вырошчвання кукурузы будуць прыцягнуты ўсе майстры, якія займаліся гэтай справай у мінулыя гады, а затым перайшлі на іншую работу.

Кіруючыя кадры калгасаў і саўгасаў у семінарах і на курсах вывучаюць эканоміку сельскай гаспадаркі, перадавы вопыт земляробства і жывёлагадоўлі. Пры сельскагаспадарчых вышэйшых навучальных установах працуюць 3 школы па падрыхтоўцы старшынь калгасаў і дырэктараў саўгасаў. У кожнай вобласці створаны шасцімесячныя курсы павышэння кваліфікацыі старшынь калгасаў і дырэктараў саўгасаў, кароткатэрміновыя курсы па перападрыхтоўцы брыгадзіраў і загадчыкаў жывёлагадоўчых ферм.

Удасканальванне структуры пасяўных плошчаў і намячаемае павышэнне ўраджайнасці сельскагаспадарчых культур дазволіць калгасам і саўгасам рэспублікі ў сёлетнім годзе атрымаць з гектара ворыва ў сярэднім па 20—22 цэнтнеры кармавых адзінак, г. зн. у паўтара раза больш, чым у 1961 годзе. Гэта дазволіць калгасам і саўгасам, нягледзячы на недахоп кармоў у першым паўгоддзі, ужо ў 1962 годзе павялічыць вытворчасць малака на 15—20 працэнтаў і мяса — на 25—30 працэнтаў. Вытворчасць малака складзе 190—200 цэнтнераў на сто гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў і мяса ва ўбойнай вазе — па 31—32 цэнтнеры на сто гектараў ворыва і па 6,5—7 цэнтнераў на сто гектараў іншых сельскагаспадарчых угоддзяў. Калгасы і саўгасы рэспублікі будуць змагацца за тое, каб у гэтым годзе адкарміць не менш чым па адной свінні на кожныя тры гектары ворыва.

Намячаемы рост валавой вытворчасці прадуктаў сельскай гаспадаркі дазволіць у гэтым годзе прадаць дзяржаве значна больш, чым у мінулым годзе, збожжа, бульбы, ільновалакна, мяса, малака і іншых прадуктаў сельскай гаспадаркі.

Вялікае мабілізуючае значэнне мае канкрэтная пастаноўка тав. М. С. Хрушчовым на гэтым Пленуме пытання аб узроўні спажывання і вытворчасці асноўных прадуктаў сельскай гаспадаркі, які павінен быць забяспечан на застаўшыяся гады сямігодкі і наступныя гады. Мы падлічым, якія аб'ёмы гэта складзе ў Беларусі і выпрацуем дадатковыя меры, накіраваныя на тое, каб забяспечыць неабходны аб'ём вытворчасці, пераадолець адставанне ў выкананні заданняў сямігодкі. Узровень вытворчасці ў размеры 75 цэнтнераў мяса ва ўбойнай вазе на сто гектараў ворыва і 16 цэнтнераў на сто гектараў іншых угоддзяў будзе дасягнуты ў рэспубліцы ў гэтай сямігодцы. У нас ёсць нямала гаспадарак, якія перавысілі гэты ўзровень і набліжаюцца да вытворчасці 150 цэнтнераў мяса і 1.000 цэнтнераў малака на сто гектараў ворыва.

Паспяховае вырашэнне задач далейшага ўздыму сельскай гаспадаркі залежыць, перш за ўсё, ад арганізатарскай работы партыйных органаў, ад узроўню кіраўніцтва калгасамі і саўгасамі. Правільна адзначыў Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў, што мы кіруем сельскай гаспадаркай часта дэкларатыўна, у нас адсутнічае належны кантроль і праверка выканання прынятых рашэнняў, няма актыўнага ўздзеяння на становішча спраў у кожнай гаспадарцы. Партыйныя і савецкія органы рэспублікі мала займаюцца ўкараненнем вопыту перадавікоў, слаба клапоцяцца аб стварэнні перадавікам вытворчасці неабходных умоў. Мы лічым правільнымі вывады і прапановы па паляпшэнню кіраўніцтва сельскай гаспадаркай, выкладзеныя ў дакладзе М. С. Хрушчова на гэтым Пленуме.

У Беларусі намячаецца стварыць 29 міжраённых калгасна-саўгасных упраўленняў. Кожнае з іх будзе абслугоўваць у сярэднім 5 раёнаў, 93 гаспадаркі. У складзе ўпраўлення мяркуецца мець групу інспектараў-арганізатараў, замацаваўшы за кожным з іх 5—7 калгасаў і саўгасаў, групу галоўных спецыялістаў па галінах, аддзел планавання і групу бухгалтараў-рэвізораў з разліку абслугоўвання кожным з іх 10 гаспадарак. Мы лічым таксама неабходным мець пры міжраённых упраўленнях парторгаў ЦК з групай інспектараў.

Акрамя таго, у нас будуць створаны абласныя вытворчыя ўпраўленні на чале з намеснікамі старшынь аблвыканкомаў, міністэрства па вытворчасці і закупках сельскагаспадарчых прадуктаў у рэспубліцы, якое будзе ўзначальваць намеснік Старшыні Савета Міністраў.

Мы падтрымліваем прапанову тав. М. С. Хрушчова аб стварэнні ў рэспубліках і абласцях камітэтаў па кіраўніцтву сельскай гаспадаркай, узначальваемых першымі сакратарамі ЦК Кампартый саюзных рэспублік і абласных камітэтаў партыі.

Новая арганізацыя кіравання сельскай гаспадаркай безумоўна дасць станоўчыя вынікі. Але ясна, што побач з гэтым трэба ўзмацняць і паляпшаць арганізатарскую і палітычную работу партыйных арганізацый у вёсцы, вырашаць як важнейшую практычную задачу: укараненне ў сельскагаспадарчую вытворчасць перадавога вопыту, абучэнне людзей лепшым прыёмам вырошчвання высокіх ураджаяў кукурузы, цукровых буракоў, бабовых і іншых культур. На гэта мы і нацэльваем цяпер партыйныя арганізацыі.

Таварыш М. С. Хрушчоў у дакладзе ўдзяліў вялікую ўвагу пытанням павышэння працоўнай актыўнасці мас, падкрэсліў выключную важнасць правільнага спалучэння маральных і матэрыяльных стымулаў у справе камуністычнага будаўніцтва. Паслядоўнае ажыццяўленне ленінскага прынцыпу матэрыяльнай зацікаўленасці сельскіх працаўнікоў у выніках сваёй працы з'яўляецца адным з рашаючых сродкаў уздыму сельскагаспадарчай вытворчасці. Мы лічым вялікім упушчэннем тое, што многія калгасы і саўгасы рэспублікі дрэнна выкарысталі гэты рычаг.

У цяперашні час партыйныя і савецкія органы рэспублікі прымаюць неабходныя меры, накіраваныя на павышэнне матэрыяльнай зацікаўленасці калгаснікаў у павелічэнні вытворчасці прадукцыі. Распрацаваны і апублікаваны ў друку рэкамендацыі па дадатковай аплаце працы на вырошчванні кукурузы, цукровых буракоў і бабовых культур. Вядзецца актыўная работа па ўкараненню гаспадарчага разліку ў калгасах.

Мерылам узроўню кіраўніцтва гаспадаркай з'яўляюцца колькасць, якасць і сабекошт прадукцыі, якую атрымліваюць калгасы і саўгасы. Прадукцыйнасць працы ў гаспадарках рэспублікі за апошні час прыкметна ўзрасла, але яна яшчэ нізкая: прадукцыя, вырабляемая калгасамі і саўгасамі, абыходзіцца ім яшчэ дорага. Гэта тлумачыцца галоўным чынам тым, што ў калгасах і саўгасах часта прымяняюцца адсталыя метады вядзення гаспадаркі, дрэнна выкарыстоўваюцца ўнутраныя рэзервы вытворчасці.

Аднак нізкая прадукцыйнасць працы абумоўлена і недастатковай механізацыяй вытворчых працэсаў. У рэспубліцы ў 1962 годзе, напрыклад, сяўба кукурузы пры поўным выкарыстанні тэхнікі будзе механізавана толькі на 60 працэнтаў, цукровых буракоў — на 40 працэнтаў, а бульбы — на 30 працэнтаў. Уборку ж цукровых буракоў і бульбы калгасы і саўгасы рэспублікі будуць праводзіць у асноўным уручную. Такая вельмі працаёмкая работа, як нарыхтоўка і вывазка ўгнаенняў (а гэта для Беларусі мае першараднае значэнне) — механізавана толькі на 30 працэнтаў. Вельмі нізкі працэнт механізацыі і ў жывёлагадоўлі.

У дакладзе тав. М. С. Хрушчова правільна пастаўлена пытанне аб узмацненні матэрыяльна-тэхнічнай дапамогі сельскай гаспадарцы. Гэта адна з карэнных мер уздыму сельскагаспадарчай вытворчасці. Прамысловасць Беларусі таксама ўносіць свой уклад у забеспячэнне калгасаў і саўгасаў тэхнікай. Праведзена рэканструкцыя Мінскага трактарнага завода, у выніку якой яго магутнасці па выпуску трактараў будуць павялічаны з 25 да 75 тысяч машын у год. Магутнасць самога трактара павышана з 37 да 50 конскіх сіл. Прыняты меры па значнаму павелічэнню выпуску сіласаўборачных камбайнаў на Гомельскім заводзе. У 1961 годзе завод вырабіў больш чым 27 тысяч камбайнаў, а ў 1962 годзе ён выпусціць ужо 35,5 тысячы машын.

Вельмі важным пытаннем для сельскай гаспадаркі рэспублікі з'яўляецца механізацыя жывёлагадоўлі. Выпуск машын і механізмаў, патрэбных жывёлагадоўлі, арганізаван, на наш погляд, нездавальняюча. Мы лічым, што наспела неабходнасць спецыялізаваць некаторыя прадпрыемствы сельскагаспадарчага машынабудавання на вырабе комплекснага абсталявання для ферм з тым, каб калгасы і саўгасы маглі набываць камплекты тыпавога абсталявання для механізацыі малочнатаварных, свінагадоўчых і птушкагадоўчых ферм.

Таварышы! Работа Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі, Савета Міністраў і іншых кіруючых органаў рэспублікі па кіраўніцтву калгасамі і саўгасамі была падвергнута справядлівай крытыцы на XXII з'ездзе Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, у прамове М. С. Хрушчова на нарадзе работнікаў сельскай гаспадаркі нашай рэспублікі і на гэтым Пленуме ЦК КПСС. Пасля гэтай крытыкі мы ясна бачым недахопы сваёй дзейнасці, шляхі ўздыму сельскай гаспадаркі рэспублікі.

Партыйныя і савецкія органы, кіруючыя кадры, камуністы і камсамольцы, усе працаўнікі сельскай гаспадаркі Беларускай ССР зробяць неабходныя практычныя вывады з крытыкі, пераадолеюць адставанне рэспублікі ў вытворчасці мяса, збожжа і іншых прадуктаў і забяспечаць значны рост сельскагаспадарчай вытворчасці ўжо ў 1962 годзе. Тым самым яны ўнясуць свой дастойны ўклад у справу стварэння камуністычнага багацця ў нашай краіне. **(Працяглыя апладысменты).**

ПАЯДЫНАК.

Мал. У. БАРАНОЎСКАГА.

ДЛЯ ЛЮДЗЕЙ

— Бібліятэкарка прыехала...

Гэтую вестку разнеслі па вёсцы басаногія хлапчукі.

— А што за яна? — цікавіліся жанчыны.

У калгаснай канторы шапталіся дзве калгасніцы.

— Прыгожая... У моднай сукенцы... А туфлі...

— Ат, з горада...

— Ну дык што?

— Адно краля. Праз тыдзень уцячэ...

Люба азірнулася, жанчыны змоўклі.

Пачынаць працу было цяжка. І не толькі таму, што не хапала вопыту, ведаў: папярэднікі вельмі запусцілі справу. Але дзяўчыне памаглі камсамольцы. Цяпер бібліятэка — любімае месца адпачынку калгаснікаў. А якой баявой стала калгасная насценная газета, калі яе рэдактарам прызначылі Любу. Вось толькі адзін прыклад. Выйшаў свежы нумар газеты. А назаўтра старшыня калгаса Анатоль Філімонавіч Бондар расказваў:

— На золаку нехта трывожна пастукаў у шыбу. Ну, думаю, бяда здарылася. Выходжу на двор і бачу: стаіць Іосіф Чулада.

— Таварыш старшыня, правініўся я, дык лепш знялі б працадзень які. А то гэтая страказа так размалявала, так абняславіла...

Газета памагла. Чулада больш не піў гарэлкі. І не толькі яго аднаго «вылечыла» насценгазета.

Мнагалюдна заўсёды ў бібліятэцы. Тут можна цікава і карысна правесці свой вольны час. Не прыходзіў сюды хіба толькі адзін Часлаў Шока. У чым справа? Дзяўчына не раз запрашала хлопца ў бібліятэку, але той заўсёды аднекваўся.

— А што мне там рабіць з бязбожнікамі...

Люба занепакоілася. Няўжо Часлаў верыць у бога?

Бібліятэкарка пачала наведваць яго дома. Неяк зайшла ў хату да Шокі і бачыць: сядзіць Часлаў і чытае біблію.

— А я табе цудоўную кнігу прынесла, — сказала Баршчэўская. — Напісаў яе сляпы і хворы чалавек. Можа, прачытаеш?

Не так лёгка было ўгаварыць хлопца. Доўга яшчэ ў гэты вечар расказвала Люба пра кнігу Мікалая Астроўскага. Нарэшце Часлаў пагадзіўся:

— Вазьму тваю кніжку.

Кніга спадабалася, і Часлаў стаў заходзіць у бібліятэку. Хлопец запісаўся ў драматычны гурток, наведваў вечары адпачынку, і само жыццё пераканала яго, што рэлігія — бязглуздая выдумка.

Не так даўно ў калгасным клубе ішла п'еса «Несцерка». Галоўныя ролі выконвалі Баршчэўская і Шока. Позна вечарам юнак праводзіў Любу дадому.

— Я вельмі табе ўдзячны, Люба, — сказаў на развітанне ён і моцна паціснуў дзяўчыне руку.

А. БЯРЖЫНСКІ.

Гродзенскі раён.

ПАСЛЯ ТАГО, ЯК ВЫСТУПІЛА НАША ГАЗЕТА

Праз дваццаць год

Так называлася заметка, змешчаная ў нашай газеце 9 лютага. Ішла ў ёй гаворка пра радасную падзею ў жыцці навуковага супрацоўніка Акадэміі навук БССР Л. Шаталавай, якая знайшла сына, згубленага ў вайну. Разам з гэтым радасным фактам, у заметцы паведамлялася і аб няўважлівасці, абыякавасці работнікаў 29-га паштовага аддзялення г. Мінска, па віне якіх тав. Шаталавай своечасова не было ўручана пісьмо з адрасам знойдзенага сына.

Намеснік начальніка Мінскага гарадскога паштамта М. Зубкоў паведаміў нам, што факты, прыведзеныя ў заметцы, абмяркоўваліся ў калектыве паштовага аддзялення. За бяздушнасць і абыякавасць, у выніку якіх Л. Шаталавай не было ўручана важнае пісьмо, на начальніка паштовага аддзялення т. Чарныша, яго намесніка т. Лютынскую і арганізатара дастаўкі т. Рулько накладзены адміністрацыйныя спагнанні.

Працягваем размову аб тэатральным мастацтве.

Пісьменнік Барыс Бур'ян узнімае ў сваім артыкуле творчыя і арганізацыйныя пытанні з жыцця правінцыяльных тэатраў.

Наступнае слова — драматургу і тэатральнаму крытыку Я. Рамановічу.

Барыс БУР'ЯН

КАБ НЕ ЗГАСАЎ АГОНЬ ТВОРЧАСЦІ

Я вельмі паважаю правінцыяльных акцёраў. Навет больш: люблю. Іх часам завуць, нібыта саромечыся старога слова, «перыферыйнымі». А чаго саромецца? У нашай краіне абнаўляюцца шмат якія паняцці. Не тая ў наш час тэатральная правінцыя. Калі нават і раней, да рэвалюцыі, яна давала рускай сцэне такіх цудоўных рэжысёраў, як М. Сінельнікаў, М. Сабальшчыкоў-Самарын ці І. Растоўцаў і такіх акцёраў, як В. Камісаржэўская, П. Стрэпетава, В. Качалаў, С Кузняцоў, то ў наш час вядомы імёны Л. Скапіной, Б. Бабачкіна, Д. Зяркалавай і іншых. Першыя сцэнічныя крокі былі зроблены імі на падмостках правінцыяльных тэатраў. Гэтыя крокі былі нялёгкімі. Ад пэўных навыкаў ім даводзілася пазбаўляцца, тое-сёе вывучаць нанава, а штосьці развіваць і замацоўваць у рупнай штодзённай працы.

Яны, правінцыяльныя артысты, нярэдка пакідаюць у душы гледачоў незабыўныя ўражанні на ўсё жыццё. Не магу не прывесці словы Аляксандра Фадзеева, сказаныя ім народнаму артысту СССР К. Зубаву, аднаму з тых, хто ў пасляваенныя гады ўпрыгожваў акадэмічную сцэну Малога тэатра ў Маскве і як рэжысёр узбагачаў лепшыя традыцыі гэтага калектыву. «Заўсёды з задавальненнем успамінаю аб тым, што мы з вамі землякі, — пісаў ён акцёру ў 1953 годзе. — Цяпер, калі мне ўжо пяцьдзесят два гады, мне так прыемна бывае ўспомніць, што яшчэ хлапчуком бачыў вас на сцэне і бачыў сапраўды так «далёка ад Масквы», калі вы таксама былі яшчэ зусім маладым. Наша далёкаўсходняя публіка вельмі любіла Вас, асабліва нізавая дэмакратычная інтэлігенцыя, бо, як вядома, яшчэ з часоў Бялінскага, яна была сапраўдным аматарам і цаніцелем тэатральнага мастацтва. Ва Уладзівастоку гэта яна запаўняла ярус і галёрку вядомага Вам тэатра «Залаты Рог». Дзесьці сярод гэтай публікі быў тады і вельмі юны Аляксандр Фадзееў і разам з усімі ў захапленні крычаў: «Брава, Зубаў!»

Думаю, многія з нас па першых ўражаннях дзіцячых гадоў і асабліва юнацтва берагуць у памяці «свайго Зубава». І ўбачылі мы яго — жывога і палкага, з непаўторнымі інтанацыямі ў голасе і з нейкім толькі яму ўласцівым бляскам у вачах, упершыню не ў МХАТ'е, не ў Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, а менавіта на правінцыяльнай сцэне. Яна першай далучыла нас да непаўторнага мастацтва тэатра.

Колькі людзей у правінцыі пазнае свае ўласныя думкі ў палымяным прызнанні В. Р. Бялінскага: «Тэатр!.. Ці любіце вы тэатр, як я люблю яго, г. зн. усімі сіламі душы вашай, з усім энтузіязмам, з усім натхненнем, да якога толькі здольная палкая моладзь, прагная да ўражанняў цудоўнага...» Любоў гэтая нават у наш век шырокага распаўсюджання кіно і тэлебачання ўзнікае часта ў тым жа Уладзівастоку ці Магілёве, у Кінешме або ў Гомелі.

Паводле слоў М. В. Гогаля тэатр нярэдка параўноўваецца з кафедрай, з якой у непасрэдна адлюстраваным жывымі акцёрамі жыцці даецца важны ўрок, і ўрок гэты нельга давесці гэтак жа ярка і пераканаўча ніякімі іншымі сродкамі. Добра, што такія кафедры ў нас ёсць не толькі ў сталічных гарадах.

Беражліва і дбайна трэба ставіцца да правінцыяльнага тэатра. А ў нашай рэспубліцы — больш чым дзе-небудзь, бо такіх тэатраў у нас усяго толькі пяць: у Гомелі, Гродна, Магілёве, Бабруйску і Брэсце. Мы ведаем, на што яны здольныя. Некаторыя спектаклі, паказаныя артыстамі Магілёва ці Брэста, могуць паспаборнічаць у смеласці рэжысёрскіх пошукаў і арыгінальных трактовак з тым, што паказваюць нам купалаўцы. Варта ўспомніць, што «Чайка» ў Тэатры імя ЛКСМБ успрыймалася гледачамі куды больш усхвалявана і зацікаўлена, чым у Тэатры імя Янкі Купалы, а «Брэсцкая крэпасць» ідзе ў пагранічным горадзе гадамі, і там неўзабаве адбудзецца пяцісотае прадстаўленне гэтай п'есы.

Удзельнікі творчай размовы аб сучасным тэатры, якая зараз вядзецца на старонках газеты «Літаратура і мастацтва», часам папракаюць абласныя калектывы за тое, што тыя нібыта пагарджаюць беларускай драматургіяй. У пэўнай меры, вядома, яны маюць рацыю. Аднак толькі — у пэўнай меры. Па-першае, мне здаецца, што многія сучасныя нашы п'есы назваць беларускімі можна толькі з агаворкамі. Калі я чытаў «Выгнанне блудніцы» І. Шамякіна, «Твой светлы шлях» А. Маўзона і «Любоў, Надзея, Вера...» П. Васілеўскага, мяне не пакідала ўражанне, магчыма, крыху дзіўнае, але вельмі пераканаўчае: драматургі паклалі ў аснову сюжэтных перыпетый падзеі, якія маглі адбывацца ў вёсках або на новабудоўлях нашай рэспублікі, а маглі і быць у суседніх з намі мясцінах, або ўвогуле маглі нідзе не адбывацца. Адбор канфліктаў, сутыкненняў і супярэчнасцей паміж дзеючымі асобамі не падказваўся асаблівасцямі, якія характэрны абавязкова для нашай рэспублікі. У характарах герояў гэтых п'ес амаль няма рысаў, па якіх гледачы беспамылкова пазналі б, што гэта беларусы. Тэмперамент, лад думак, адносіны да навакольнага свету, нарэшце, манера выказвацца такіх, напрыклад, герояў, як Васіль Гаворка з п'есы І. Шамякіна ці Сяргей Зорын з п'есы П. Васілеўскага, пазбаўлены якіх-небудзь нацыянальных адзнак. Хутчэй за ўсё тут вінавата тое «сцэнічнае слова», якім аздобілі мову сваіх герояў драматургі. Бо, скажам, А. Макаёнку такога папроку не зробіш: у яго калі ўжо пачуеш Лявоніху ці Лявона, дык у гумарыстычнай афарбоўцы мовы, а яшчэ больш у тэмпераменце заўважыш штосьці асаблівае, знаёмае нам і па нашых жыццёвых назіраннях, і па незабыўных персанажах Купалы, Коласа ці Крапівы.

Гаворачы аб пастаноўцы п'ес беларускіх аўтараў, трэба ўлічваць і тое, што чатыры абласныя тэатры працуюць на рускай мове. Пры перакладах шмат што губляецца нават з таго каларыту, які быў у аўтарскім арыгінале. І п'есы ўжо нельга катэгарычна лічыць **беларускімі** толькі на той падставе, што яны былі напісаны па-беларуску. Яны робяцца п'есамі «наогул», хоць і пішуцца на матэрыяле беларускага жыцця. Тэатр мае права разглядаць іх як творы **мясцовых** аўтараў, якія ўступаюць у спаборніцтва з іншымі драмамі і камедыямі, што прыходзяць з аддзела распаўсюджвання Упраўлення па ахове аўтарскіх правоў. І калі, скажам, у Брэсце ставяць «Фараонаў» А. Каламійца, дык напэўна зыходзяць з інтарэсаў калектыву: шукаюць найбольш цікавыя работы акцёрам і ўлічваюць, што «Фараонаў» у Беларусі гледачы ўбачаць толькі ў іх выкананні, а «Выгнанне блудніцы» ў тым жа Брэсце пакажуць акцёры Рускага тэатра БССР або коласаўцы на гастролях. У сваю чаргу ў час паездкі ў Мінск

БРЭСТЧЫНА ПЕРАДВЫБАРНАЯ

БРЭСТ. У абласной бібліятэцы імя М. Горкага экспануецца вялікая выстаўка. На ёй змешчана палітычная літаратура, прысвечаная выбарам у Вярхоўны Савет СССР. На асобным стэндзе — лепшыя творы савецкіх пісьменнікаў, прысвечаныя жыццю працоўных нашай краіны.

БРЭСТ. Адкрыўся вялікі «Магазін вучня і настаўніка». У ім — вучэбна-педагагічная кніга, мастацкая праграмная літаратура. У магазіне ёсць таксама аддзел канцылярскіх прылад.

КОБРЫН. Работнікі Музея імя Суворава заканчваюць мантаж перасоўнай выстаўкі «Рашэнні XXII з'езда партыі ў жыццё». На выстаўцы матэрыялы аб развіцці прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры раёна ў 4-м годзе сямігодкі.

АНТОПАЛЬ. Дыспут «Ці гатоў ты жыць пры камунізме»? адбыўся ў раённым Доме культуры. У ім прынялі ўдзел каля 300 чалавек рабочых, служачых, мясцовай інтэлігенцыі.

ПІНСК. Пры гарадскім Доме культуры створаны Ансамбль песні і танца Палесся. Пачаліся рэпетыцыі. У рэпертуары новага калектыву — старадаўнія і сучасныя песні роднага краю. Значная колькасць твораў, якія ўвайшлі ў рэпертуар, напісана мясцовымі самадзейнымі кампазітарамі і паэтамі.

ЛЯХАВІЧЫ. Адбылося адкрыццё новага памяшкання раённага Дома культуры. Гэта — вялікі двухпавярховы будынак, пастаўлены па тыпавому праекту. У ім — глядзельная зала на 450 месц, прасторнае фае, пакоі для работы гурткоў.

ПРУЖАНЫ. У гарадскім Доме культуры адбылася канферэнцыя чытачоў на тэму «Чалавек будучага выхоўваецца сёння».

МАЙСТЭРСТВА ПЕРАКЛАДУ

Ю. ГАЎРУК

У артыкуле «Пераклад на ўзровень арыгінала» («Літаратура і мастацтва» ад 1 снежня 1961 г.) Хв. Жычка зусім слушна ўздымае пытанне аб павышэнні якасці работы перакладчыка, выступае супраць таннага рамесніцтва і тэндэнцый халтуры за ўсё, абы выганяць радкі. Накіраваны ўвогуле правільна, артыкул Хв. Жычкі не заўсёды дакладны, у многім спрэчны. Але аб гэтым гутарка пасля.

Уздым культуры народаў Савецкага Саюза, у тым ліку і беларускага, узаемасувязь паміж народамі, імкненне глыбей і паўней ведаць і засвойваць тое лепшае, што створана і ствараецца прагрэсіўным чалавецтвам, — характэрная з'ява нашага часу. Пераклад мастацкіх твораў на іншыя мовы вышаў за рамкі аматарскіх практыкаванняў і даўно ператварыўся ў прафесію. Як і ў кожнай прафесіі, тут ёсць свае майстры, нястомныя шукальнікі, якія адданы справе ўсёй душой, ставячы перад сабой самыя высокія патрабаванні, ёсць і людзі з талентам, а ёсць і без таленту. Дасягненні ў галіне мастацкага перакладу ў нас многа. Што датычыцца вытворчасці браку, яго проста не трэба пускаць у друк. На гэта існуе грамадскі кантроль: выдавецтвы, рэдактары, крытыкі. Але перш за ўсё і галоўнае — самакантроль, сумленне перакладчыка.

Мастацкі пераклад — справа жывая, з багацейшай тэорыяй і практыкай. Савецкая школа перакладу дае нам дасканалыя ўзоры майстэрства высокага класа. Вынікі ёсць у каго. Дарога шырокая, і кірункаў у ёй нямала. Прызнаць абсалютна правільным толькі адзін кірунак — азначала б абмежаваць творчыя пошукі, падрэзаць крылы мастацтву, заплюшчыць вочы на будучыню. Дагматычны падыход да мастацтва наўрад ці прынясе карысць.

Калі крытэрыем ацэнкі паэтычнага твора з'яўляецца да некаторай ступені суб'ектыўны густ чытача — аднаму тое падабаецца, другім не, — то паэтычны пераклад, які чытачом прызнаецца таксама, як і твор арыгінальны, мае іншы крытэрый. Перакладчык — пасрэднік паміж аўтарам і чытачом. Чытач, які не ведае мовы арыгінала, цалкам давяраецца перакладчыку, [illegible]

[illegible] нешта трацiцца, нешта дабаўляецца, і ў выніку яна, можа, і падобна, але не тое самае. Гавораць, з песні слова не выкінеш, і сапраўды, наўрад ці хто, спяваючы ўкраінскую песню «Реве та стогне», будзе вымаўляць «раве ды стогне». І розніца ў вымаўленні, здаецца, зусім нязначная, а між тым страта ёсць і яна адчуваецца. Вядома, тут мае значэнне прывычка, але гэты дробны прыклад даказвае, што любы пераклад можа быць толькі варыянтам арыгінала. Чым вышэй мастацкая якасць перакладу, тым больш ён будзе з'яўляцца творам самастойным, гэта значыць, непарушным ва ўсіх кампанентах.

Мы перакладаем паэтычныя творы на родную мову, каб пазнаёміць грамадства з культурнымі дасягненнямі таго або іншага народа. Чытач верыць перакладчыку, глядзіць на з'яву яго вачыма, успрымае твор так, як падаў яго перакладчык. Адсюль двайная адказнасць перакладчыка. Ён адказвае перад аўтарам і перад чытачом. Часамі гэтае знаёмства выпадковае, часамі ж яно пераходзіць у сталую дружбу, і культурнае дасягненне іншага народа становіцца здабыткам нашай культуры, узбагачае і развівае яе.

Руская мова ў Савецкім Саюзе ўсё больш і больш набывае інтэрнацыянальны характар, і ў нас у Беларусі кожны культурны чалавек ёю валодае. Зусім натуральна, што мы знаёмімся з рускай паэзіяй у арыгінале, а з паэзіяй іншых народаў часта ў перакладах на рускую мову. Адсюль непазбежны вывад: каб пераклады на беларускую мову заваявалі прызнанне народа, яны павінны быць самай высокай якасці. І тут можа быць разгорнута сапраўднае спаборніцтва за лепшы пераклад, за лепшае мастацтва. Калі ў 20-х гадах яшчэ можна было рабіць нейкую скідку на неспрактыкаванасць кадраў, то цяпер і не тое. І ўмовы не тыя. Цяпер мы можам смела спаборнічаць на роўных правах.

У беларускай перакладчыцкай практыцы назапашана ўдалага нямала. [illegible] з'яўляюцца пераклады Я. Купалы з Т. Шаўчэнкі, многія пераклады з А. Міцкевіча, пераклады з Ул. Сасюры, пераклад А. Куляшова «Яўгенія Анегіна» А. Пушкіна, пераклады К. Крапівы баек І. Крылова і А. Міцкевіча, [illegible] Гэты пералік можна было б прадоўжыць, назваўшы дзесяткі імён перакладчыкаў, якія здолелі данесці да чытача ў жывой форме, шчыра і ярка [illegible] характэрныя рысы іншых народаў.

Калі гаворым аб тым, што пераклад заўсёды розніцца ад арыгінала, паўстае пытанне, а ці можа быць пераклад раўнацэнным альбо нават лепшым за арыгінал. Тэарэтычна, зразумела, не. Таму што любы арыгінал, нават слабы з мастацкага боку, з'яўляецца асновай работы перакладчыка і захоўвае за сабой права першынства. Але ў літаратуры вядомы выпадкі, калі перакладчыкі, якія пераўзыходзілі аўтараў у паэтычных адносінах, пераклад рабілі больш удалым, чым арыгінал, і ў той жа час заставаліся перакладам. Тлумачыцца гэта розным паэтычным патэнцыялам аўтара і перакладчыка. Геніяльны А. Міцкевіч перакладае з «Боскай камедыі» Данта раздзел пра Угаліна і Руджыеры з такой сілай драматызму, з такой яркасцю, што сціслыя, чаканныя тэрцыны арыгінала ў параўнанні з перакладам здаюцца крыху халаднаватымі. Пераклад І. Буніна «Песні пра Гаявату» Г. Лангфела па роднасці бліжэй да арыгінала і разам з тым настолькі лёгкі, плаўны, прыгожы, пазбаўлены усялякіх нацяжак, што зусім не адчуваецца формы, тады як у арыгінале чатырохстопны харэй з ненаціскным канчаткам гучыць не заўсёды натуральна. Адчуваецца, што аўтару часам прыходзілася заганяць словы ў гэты нязвыклы для англійскай мовы памер. У практыцы перакладу паэзіі народаў Савецкага Саюза [illegible] бывае, што перакладчык паляпшае тэкст за кошт выпраўлення формы, якая ў арыгінале не была даведзена да ладу. Але тут ужо віна аўтара. Што датычыцца твораў дасканалых, пераклад іх на іншыя мовы — задача, якая патрабуе вялікага мастацкага майстэрства [illegible]

[illegible]

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Пры Барысаўскім парку культуры і адпачынку імя М. Горкага ўжо другі год працуе дзіцячая музычная студыя. Вучань 7-га класа В. Паграбкоў і вучаніца 5-га класа А. Уладзімірава, якіх вы бачыце на гэтым здымку, займаюцца па класу акардэона з настаўнікам Л. Смайлісам.

Фота Г. Усламава. (БЕЛТА).

У сувязі з 50-годдзем з дня нараджэння Тараса Хадкевіча праўленне СП Беларусі паслала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Тарас Канстанцінавіч!

Мы, твае сябры і таварышы па літаратурнай працы, горача, ад усяе душы, віншуем цябе, аднаго з таленавітых, шырока вядомых нашых пісьменнікаў, з 50-годдзем з дня твайго нараджэння.

З таго часу, як паявіліся твае першыя творы на старонках «Чырвонай Полаччыны», з самых юнацкіх год ты ўсе свае здольнасці аддаеш вялікай справе нашага народа. Шматлікія чытачы ў нашай рэспубліцы і за яе межамі добра ведаюць цябе як цудоўнага пісьменніка, палымянага публіцыста.

У тваіх аповесцях «Вяснянка», «Рэха ў гарах», у рамане «Даль палявая» і іншых шматлікіх творах адлюстраваны найбольш значныя этапы нашай барацьбы і працы, думкі і пачуцці нашых сучаснікаў.

Асабліва шырокай папулярнасцю карыстаюцца твае кнігі сярод моладзі. Яны дапамагаюць ёй пазнаваць жыццё, вучыцца, працаваць і жыць па-камуністычнаму.

Жадаем табе, дарагі Тарас Канстанцінавіч, добрага здароўя, натхнёнай творчай працы, новых добрых кніг на карысць народа і Радзімы!»

СЛОВА ПРА СЯБРА

Бадай, ці знойдзецца такі чалавек, які папракнуў бы Тараса Хадкевіча ў непраўдзівых, нежыццёвых дэталях яго твораў. А не папракне таму, што аўтар добра ведае тое, пра што піша. Не шмат знойдзецца ў нашым Саюзе пісьменнікаў людзей, якія б гэтульки павандравалі па Беларусі. Ён ведае сваю радзіму ад поўначы да поўдня, ад захаду да ўсходу. Можа многія палічаць гэта за блазенства, але на жалезнай кары самага старэйшага для Беларусі дуба ў Ельску ёсць і яго подпіс. Мы тады працавалі ў рэдакцыі «Звязды». Тарас Хадкевіч у сельскагаспадарчым аддзеле, а я спецкорам. Ён, аднак, паспяваў не толькі выпраўляць для друку чужыя допісы, але, нібы мімаходам, злятаць у той ці іншы раён, каб расказаць чытачам газеты пра аднаўленчыя работы рэспублікі. Часам ён з'яўляўся раніцай у рэдакцыю нейкі стомлены, нявыспаны, каб шапнуць мне па-змоўшчыцку на вуха:

— І з гэтым, Макар, усё ў парадку.

— З чым? — яшчэ нічога не разумеючы, пытаўся я.

— А хіба я табе не казаў? З рабочым кабінетам. Учора пашанцавала дастаць два аполкі. Сёння раніцою прыстроіў іх у сцяну і засыпаў пілавіннем. От некалі будзе раскоша для працы.

У той час некаторыя супрацоўнікі, не маючы кватэр, днявалі і начавалі ў рэдакцыі. Камплекты газет былі найлепшымі падушкамі. І тут раптам чалавек паставіў сабе такую фантастычную мэту — сваімі рукамі зрабіць сабе рабочы кабінет. Тым больш, што ні раней, ні пазней Тарас Хадкевіч не вызначаўся асаблівымі цяслярскімі здольнасцямі.

— Разумееце, хлопцы, — нібы апраўдваючыся гаварыў ён. — Мне трэба як мага хутчэй засесці за працу. Пісаць.

— Вершы? Як і да вайны?

— Не. Відаць, гэта будзе проза. Усё тое, што я перажыў і што пабачыў, у вершах не выкажаш.

Хто з нас, старэйшых пісьменнікаў і журналістаў, не пабываў у славутай тарасовай хацінцы на глухой Саломеннай вуліцы Мінска? Туды трэба было ўваходзіць прыгнуўшыся, каб не стукнуцца галавою аб нізенькі вушак. Хто не памятае невялічкага самаробнага століка ў самаробным «кабінеце». Навокал бушавала мяцеліца, злосна кідалася снегам у маленькае акенца. Тарас Хадкевіч, забыўшыся на ўсё на свеце, чытаў сваім сябрам раздзелы з аповесці «Братэрства». Мы таксама часам забываліся, што сядзім у змайстраванай з аполкаў, засыпанай сумётамі па самыя вокны хацінцы, слухаючы праўдзівы і суровы сказ пра цяжкі лёс Аляксея Адзінца і яго сяброў па барацьбе з фашыстамі — італьянца Рынальдзі, чэхаславакаў Ярку і Здэнэка, бельгійца Рауля. Праўда, героі яшчэ не дайшлі ў гэтай аповесці да сваёй запаветнай мэты — сустрэчы з Савецкай Арміяй. І нам хацелася ведаць, што будзе з імі далей. Тарас Хадкевіч, аднак, сказаў, што, магчыма, паспрабуе вярнуцца да іх пазней, а цяпер яго хвалююць іншыя справы. Вельмі ўжо шмат матэрыялаў сабралася ў яго пасля блізкіх і дальніх рэдакцыйных камандзіровак. Людзі не толькі выбіраюцца з зямлянак, але аднаўляюць фермы, уздымаюць здзірванелую за час вайны зямлю. Не хапае трактароў, коней, у многіх месцах даводзіцца працаваць рыдлёўкамі. І колькі добрых сустрэч было ў яго ў тым ці іншым раёне з будаўнікамі, звеннявымі, старшынямі калгасаў!

Праз два гады пасля «Братэрства» з'явілася ў друку аповесць «Вяснянка» — пра неспакойную прыгожую калгасную звеннявую Васіліну, брыгадзіра будаўнічай брыгады Іллюка Гармаша, старшыню калгаса Рыгора Шведа, сакратара райкома партыі Антона Янукевіча. Выйшаўшы са збудаванай з аполкаў нізенькай хацінкі, аповесць палюбілася чытачам не толькі на зямлі, дзе нарадзілася. Неўзабаве яе пераклалі на рускую мову ў Маскве, яе пачалі чытаць на сваёй роднай мове латышы, чувашы, немцы, палякі, чэхі.

Праз год пасля «Вяснянкі» з чарговай аповесці Тараса Хадкевіча «Рэха ў гарах» мы даведаліся аб далейшым лёсе Аляксея Адзінца, Здэнэка, Яркі, Рауля і многіх іншых герояў. Са зброяй у руках самаахвярна змагаліся яны з фашысцкімі захопнікамі. Некаторыя з іх загінулі ў жорсткай барацьбе. І чытачу шкада іх, бо характары іх выпісаны рукой сталага майстра, учынкі іх матываваны і яны заўсёды на патрэбным месцы. Яны рабілі і гаварылі якраз тое, што ў такой сітуацыі і належала рабіць і гаварыць. Толькі так, а не інакш!

Часам мы скардзімся на неспрыяючыя творчыя ўмовы. Тут размова можа ісці і пра адсутнасць добрай кватэры, і пра загрузку пісьменніка рэдакцыйнымі справамі. Але ж многія з нас добра памятаюць, што гэтыя тры аповесці Тараса Хадкевіча напісаны ім, калі ён дзень пры дні з'яўляўся на працу, ездзіў часта ў камандзіроўкі, пісаў апавяданні, нарысы. І ў хацінцы, на якую, каб яна яшчэ стаяла, страшна было б цяпер глядзець, а не тое што жыць і працаваць з натхненнем.

Відаць, творчыя ўмовы — гэта нешта іншае, а не раскошная кватэра з ванным пакоем, газам, гарачай вадою і беласнежнымі дзвярыма, вышынёю ў два з паловай метра. Ну, і з саліднымі творчымі камандзіроўкамі альбо шыкоўным ваяжом у замаркія краіны.

Гэта, мне здаецца, — у першую чаргу хваляванне тым, што робяць сёння наша Камуністычная партыя, увесь савецкі народ. Калі цябе кранае тая ці іншая падзея, той ці іншы факт з нашага жыцця — ты не можаш не пісаць. Што табе да цароў Гарохаў, калі створаныя савецкімі вучонымі і рабочымі рухавікі ў дваццаць мільёнаў конскіх сіл пераадольваюць спрадвечную сілу зямнога прыцяжэння, каб пранесці простых і такіх вялікіх душою нашых лётчыкаў Гагарына і Цітова па нязведаных шляхах космасу. Я не супраць твораў пра наша мінулае. Многія з іх нядаўна парадавалі мяне і сваім зместам, і сваёй формой. Літаратура наша ад іх стала выглядаць неяк больш багатай, больш саліднай. Але ж хацелася б, каб з такім майстэрствам былі напісаны творы пра будаўнікоў Бярозаўскай электрастанцыі і шахцёраў Салігорска, пра тых, хто крышыць кансерватыўную траваполльную сістэму, каб забяспечыць удосталь краіну прадуктамі сельскай гаспадаркі.

Колькі тут можна знайсці цікавых людзей, вострых канфліктаў!

Калі можна так сказаць, Тарас Хадкевіч заўсёды на пярэднім краі. Пасля верасьнёўскага Пленума ЦК ён піша раман пра нашых механізатараў «Даль палявая» — адзін з лепшых твораў беларускай мастацкай прозы. У гэтай кнізе вобразы Васіліны і сакратара райкома партыі Янукевіча знаходзяць сваё далейшае развіццё, паўстаюць перад намі больш поўна ў сваіх прыгожых маральных якасцях. Паспрабаваў юбіляр свае здольнасці і ў новым для яго жанры — напісаў кінасцэнарый, па якім будзе здымацца кароткаметражны фільм пра тысячагоддзе Полацка. У мінулым годзе выйшла з друку кніга «Мая Беларусь», а ўжо сёння аўтар працуе над новым раманам — пра будаўнікоў Полацкага нафтаапрацоўчага камбіната. Будзе гэты раман называцца пасля завяршэння працы над ім «Песняй Дзвіны» ці, можа, інакш — няважна. Мне хочацца пажадаць яго аўтару на другое паўстагоддзе добрай удачы, моцнага здароўя і асабістага шчасця.

Макар ПАСЛЯДОВІЧ.

Анатоль АСТРЭЙКА

СЛАЎЛЮ Я...

Тарасу Хадкевічу

Маладая вясенняя свежасць.
Срэбра хваль на Заходняй Дзвіне.
Выплыў месяц, закінуў мярэжы
На блакітнай шкляной цаліне.

На Купалле юнацтву не спіцца.
Нам па дваццаць мінула ледзь-ледзь.
У бары ля ракі весяліцца
Будзе вогнішча зыркая медзь.

Будуць песні звінець над ракою,
Будуць зоры купацца ў расе,
Пакуль дзень залатою стралою
Не праб'ецца ў блакітнай страсе.

Як баяны зайграюць увішна,
Праз касцёр калі пойдзем скакаць,
Будуць вусны дзяўчат — нібы вішні,
Будуць вочы, як зоркі, палаць.

Вецярок раскудлачыць чупрыны,
Пасмы чорныя, пасмы з ільну...
Як не славіць такую часіну,
Вечар чэрвеня, нашу вясну!

Лес зялёным адклікнецца рэхам
Поўны песень і смеху, і чар.
Вось і месяц за далеч паехаў,
Патушыўшы на небе пажар.

Песні змоўклі. І лес заціхае.
Ля ракі дагарэлі кастры.
Першы промень вяршыні кранае
Меднаствольных сасён у бары.

На зямлю сонца ціха пральецца
Лашчыць твары, расціць збажыну.
Як юнак, не старэючы сэрцам
Слаўлю я і жыццё і вясну.

Выстаўка твораў Т. Хадкевіча

Да 50-годдзя з дня нараджэння Т. Хадкевіча ў Дзяржаўнай бібліятэцы імя Ул. І. Леніна адкрылася выстаўка твораў пісьменніка. Тут экспануюцца творы «Даль палявая» «На новым месцы», «За сінім лесам», «Рэха ў гарах», «Братэрства», аповесць «Вяснянка», выдадзеная ў Польскай Народнай Рэспубліцы.

На выстаўцы часопісы, у якіх друкаваліся публіцыстычныя артыкулы пісьменніка.

У ДАПАМОГУ УНІВЕРСІТЭТАМ КУЛЬТУРЫ

Канторы і аддзяленні кінапракату пасылаюць кінаўстаноўкам рэспублікі шмат новых хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных кінафільмаў па мастацтву.

«Вечна жывы» — так называецца каляровая кінакарціна, створаная рэжысёрам А. Усольцавым на кінастудыі «Маснавукфільм». Карціна расказвае аб тым, як савецкія майстры жывапісу, графікі, скульптуры раскрываюць у сваіх творах вобраз вялікага Леніна.

Жыццю і творчасці выдатнага рускага рэвалюцыянера-дэмакрата М. Дабралюбава прысвечана кінакарціна «Уладар дум» вытворчасці Ленінградскай студыі навукова-папулярных фільмаў.

Прагледзеўшы каляровы кінафільм «Колькі год Самарканду?», гледачы даведваюцца аб цудоўных архітэктурных збудаваннях старажытнага горада.

Багатыя нетры Уральскіх гор, і адно з гэтых багаццяў — цудоўныя камені-самацветы. Народныя ўмельцы робяць з каменняў прыгожыя творы мастацтва. Зараз уральскія самацветы выкарыстоўваюцца таксама ў навуцы і прамысловасці. Аб усім гэтым і расказана ў каляровай кінакарціне «Уральскія самацветы», якая створана рэжысёрам Л. Абалонскім на Свярдлоўскай студыі.

Р. ЗАЙЦАЎ.

На раённай сцэне

Не прайшло яшчэ і месяца, як у горадзе Дуброўна расчыніліся дзверы новага Дома культуры, а ўжо на сцэне яго паказалі сваё майстэрства некалькі самадзейных і прафесіянальных калектываў.

Першымі ў дзень адкрыцця абнавілі сцэну ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці РДК. Затым яна была прадастаўлена Мінскаму абласному ансамблю песні і танца, а неўзабаве — артыстам Кіеўскага дзяржаўнага цырка. Драматычны Тэатр імя Я. Коласа паказаў тут сатырычную камедыю «Трэцяя галава».

Новы Дом культуры з'яўляецца месцам правядзення самых разнастайных мерапрыемстваў. Гэтаму спрыяе і добрая глядзельная зала на 400 месц, прасторнае фае, пакоі для работы гурткоў. А днямі справіць наваселле і раённая бібліятэка.

А. МАЦЫЛЕВІЧ.

або Віцебск Тэатр імя ЛКСМБ не будзе дубліраваць рэпертуар іншых калектываў.

Па-мойму, галоўны рэжысёр і дырэктар маюць усе падставы ўлічваць гэта пры планаванні рэпертуару.

Тэатр павінен быць упэўнены ў поспеху — і творчым і фінансавым. Тады будзе апраўдана і пэўная рызыка. Хіба мала было прыкладаў, калі нашы правінцыяльныя тэатры смела ішлі на творчую рызыку і з гонарам вытрымлівалі выпрабаванне? Я ўжо казаў, што ў Брэсце хутка адбудзецца пяцісоты паказ п'есы беларускага драматурга, якая, як вядома, даволі хутка знікла з афіш двух сталічных тэатраў — Акадэмічнага імя Янкі Купалы і Рускага імя М. Горкага. Гэты спектакль выклікае цікавасць шматлікіх гледачоў. Ён гучыць як праніклівая легенда пра героя першых тыдняў Вялікай Айчыннай вайны. Патэтыка і праўдзівасць, натхнёны пафас і жыццёвая верагоднасць стварылі трывалы сплаў гэтага сапраўды высокамастацкага патрыятычнага твора.

Пра брэсцкую эпапею ўжо выдадзены і перавыдадзены кнігі С. Смірнова і С. Бабронка, зборнікі ўспамінаў удзельнікаў абароны, абышоў экраны краіны кінафільм К. Сіманава і З. Аграненкі «Бессмяротны гарнізон» і дакументальная стужка, створаная на Мінскай студыі. Здавалася б гледачы ўжо ведаюць амаль усё аб тым, што адбывалася ў Брэсце ў чэрвені—жніўні 1941 года. Нягледзячы на гэта колькасць гледачоў на кожны чарговы спектакль не робіцца меншай. Я не магу назваць другога падобнага прыкладу з творчай практыкі нашых сталічных тэатраў.

Праўда, вядомы і іншыя прыклады. У Магілёве, напрыклад, была паказана гісторыка-рэвалюцыйная п'еса «Галоўная стаўка» таго ж драматурга К. Губарэвіча. Дзеянне таксама адбываецца ў горадзе, дзе працуе тэатр. І ўсё ж спектакль не стаў поспехам драматурга і калектыву акцёраў. Але мне здаецца, што найбольш паказальнымі трэба лічыць не такія факты асобных і рэдкіх правалаў п'ес нашых драматургаў у правінцыяльных тэатрах, а сапраўдныя трыумфы. Між іншым, дарэчы напомніць, што аўтар кнігі аб героях Брэсцкай крэпасці С. Смірноў перадаў іменна Брэсцкаму тэатру сваю п'есу «Людзі, якіх я бачыў». Яна прайшла тут ужо 78 разоў і, пачаўшы сваё сцэнічнае жыццё ў гэтым горадзе, была потым паказана на сцэнах многіх тэатраў краіны. Гэта — яшчэ адно сведчанне творчай самастойнасці і сталасці правінцыяльнай трупы.

Ставіліся ў Брэсце і іншыя творы, напісаныя драматургамі нашай рэспублікі — К. Чорным, А. Макаёнкам, В. Палескім, А. Маўзонам, І. Козелам. У непасрэднай садружнасці тэатра з пісьменнікамі нарадзіліся тут спектаклі «Салаўі пяюць на волі» Я. Рамановіча, «Сініцыны» і «Куток навальніц» Р. Раманава, «І праўда і шчасце» А. Гутковіча і Ф. Казоўскай, «Чалавек за бортам» Я. Пасава. Той, хто ведае ўмовы работы тэатральнай трупы ў невялікім горадзе, скажа, што гэта не так ужо і мала — адзінаццаць арыгінальных п'ес за чатырнаццаць год творчай дзейнасці (паказчыкі я прывёў з 1948 года).

Я лічу, што перш чым папракнуць той ці іншы правінцыяльны калектыў за няўважлівае стаўленне да беларускай драматургіі, трэба стварыць больш спрыяльную атмасферу для творчай садружнасці аўтараў з мясцовымі тэатрамі.

Я не хачу супрацьстаўляць мясцовыя тэатры сталічным. Я хачу толькі падкрэсліць, што яны, правінцыялы, упэўнена заяўляюць аб сваёй творчай смеласці, радуюць гледачоў змястоўным і мастацкім вырашэннем складаных задач, рыхтуюць папаўненне сталічным сцэнам. Напомню, што Т. Аляксеева, якая займае ў тэатры вядучае становішча, да таго, як прыйсці на падмосткі купалаўскага тэатра, іграла ў Брэсце. З Гродна перайшлі ў Рускі тэатр БССР Ю. Сідараў і В. Шрамчанка. Такіх прыкладаў можна прывесці многа. Зусім нядаўна Мінск апладзіраваў пастаноўцы талстоўскага «Жывога трупа» купалаўцамі. Рэжысёр спектакля — заслужаны артыст БССР І. Папоў з Гродна.

Мне, дарэчы, незразумела, чаму кіраўніцтва Рускага тэатра БССР пазбягае творчай сустрэчы з Ю. Арынянскім і Я. Батурыным, якія таксама калісьці паспяхова працавалі ў гэтым калектыве і гэтак жа паспяхова працуюць зараз у Брэсце, неаднаразова запрашаліся на пастаноўкі ў Вільнюс.

А гастрольныя выступленні правінцыяльных артыстаў на сталічнай сцэне — чаму яны не практыкуюцца? Упэўнены, што выступленне, напрыклад, заслужанай артысткі Т. Канавалавай з Брэста ў купалаўскім спектаклі «Чайка» ў ролі Ніны Зарэчнай было б на карысць сталічнаму спектаклю. На мой погляд, у мінскі тэатр можна смела запрашаць для выступленняў такіх брэсцкіх акцёраў, як Б. Уксусаў, М. Абрамаў, Н. Камінская, С. Яўдошанка. Яны не парушаць ансамбля, а, магчыма, і ўзбагацяць яго ды да таго ж самі пабываюць у добрай школе. На жаль, гэта не практыкуецца ў нашай рэспубліцы. Дарма! Шкода наносіцца і правінцыі, і сталіцы. Аднак, хто больш губляе на гэтым? Вядома ж, правінцыя.

Я ведаю, як цяжка правінцыяльнаму акцёру захоўваць у сабе гарэнне і творчы неспакой, якія патрэбны неверагодныя намаганні, каб застацца сапраўдным мастаком. У правінцыяльнага акцёра вельмі вялікая нагрузка. Хто-ніхто скажа, што гэта і добра. што аб гэтым нават мараць артысты ў сталіцы. Але гэта памылковая думка.

У правінцыі іграюць вельмі многа і часта. Тэатр павінен выконваць фінансавы план: інакш затрымаецца выдача зарплаты, не будуць выкананы разлікі па выдатках пастановачнай часткі і г. д. Таму тэатр увесь час жыве на паралельных спектаклях. Парушаюцца ўсе нормы вытворчай загрузкі акцёра. Тэатр павінен «выжыць», зарабляючы грошы. І ў той жа час павінен заставацца садружнасцю мастакоў, змагацца супраць рамесніцтва, руціны, штампаў.

Прывяду лічбы. Актрыса Брэсцкага тэатра Н. Ганчарэнка сыграла ў снежні мінулага года 26 спектакляў, у студзені, сёлета, — 27. Амаль кожны вечар у яе быў заняты. А дзе ж час для творчага самаўдасканалення, каб пачытаць літаратуру, каб вывучаць жыццё, каб, нарэшце, проста адпачыць? Днём? Я прывяду для прыкладу адзін рабочы дзень гэтай актрысы. З 11 да 14 гадзін яна рэпеціравала. У 15 гадзін 30 хвілін яна села разам з іншымі артыстамі ў аўтобус і адправілася на выязны спектакль. Артысты вярнуліся ў горад у 2 гадзіне ночы. Такім чынам, за ўвесь дзень яна мела свабоднымі толькі паўтары гадзіны.

Яшчэ прыклад. Заслужаныя артысты БССР Т. Заранок і Б. Уксусаў 19 снежня таксама з 11 да 14 гадзін рэпеціравалі, потым таксама ў іх быў спектакль, з якога яны вярнуліся ў 2 гадзіны ночы. Іх рабочы дзень працягваўся 12 гадзін. У месяц такіх дзён бывае больш дзесяці. А паглядзіце Т. Заранок ці Б. Уксусава хоць бы ў новым спектаклі «Крэдыт у Нібелунгаў». Колькі творчых знаходак, непасрэднасці і, я сказаў бы, сцэнічнай нястомнасці праяўляюць яны ў выкананні роляў Зігфрыда Блока і пані Унгер!

Прыкладна гэткая ж занятасць у артыстаў М. Абрамава, А. Асторынай, А. Логінава, А. Самарава, С. Юркевіча і іншых. І працуюць яны так, з поўнай аддачай сіл, не дзеля зарплаты: людзі прысвяцілі сваё жыццё мастацтву і аддаюць яму сваю душу. Гэта — самаадданае служэнне тэатру.

Але перагрузка не можа не адбіцца адмоўна на творчасці акцёраў. Часам у спешцы, у стомленасці ім раптам здаецца нібыта ў тым ці іншым месцы ролі трэба падыграць «на публіку», абавязкова выклікаць слёзы ці пасмяшыць, скончыць эпізод, не іначай, як пад апладысменты. Што ёсць, то ёсць. Гэта—нібы іржа. Яна непрыкметна раз'ядае і точыць нават такі стройны ансамбль, як Тэатр імя ЛКСМБ у Брэсце.

Прыкра было мне ў час апошняй сваёй паездкі ў Брэст пераканацца ў тым, што «збылося» адно маё прадказанне. У рэцэнзіі на «Няроўны бой» В. Розава я ў свой час папярэджваў тэатр: спектаклю пагражае крэн у лёгкадумную бытавую камедыю з жыцця дачнікаў-мяшчан. І што ж адбылося? Цяпер на сцэне паказваюць не лірычную п'есу аб барацьбе высакародных сіл супраць абывацеляў і крывадушнікаў, а «дачны выпадак», «скандал у прыгарадах Масквы». Артысты А. Логінаў, Т. Заранок і А. Асторына перабольшваюць у ігры, націскаюць на «смешнае» і... чакаюць апладысментаў. Я ведаю, яны пакрыўдзяцца, прачытаўшы гэта. Але і мне вельмі прыкра за іх. Прыкра і разам з тым зразумела, адкуль такое бярэцца: спектакль заганялі, заездзілі, ён, як кажуць тэатралы, «расхістаўся».

У спектаклях Тэатра імя ЛКСМБ можна нярэдка заўважыць, як акцёры прыкладаюць намаганні, каб не паўтарыцца, не сыграць, скажам, Зігфрыда Блока ў «Крэдыце ў Нібелунгаў» з тымі ж сцэнічнымі прыстасаваннямі і фарбамі, якія былі, напрыклад, у акцёра Б. Уксусава ў ролі Сяргея з «Іркуцкай гісторыі». Аднак яму цяжка ўтрымацца. У студзені і снежні Б. Уксусаў сыграў 36 спектакляў, 13 разоў выязджаў у раённыя цэнтры і суседнія гарады. Як тут не паўторыш сябе, хоць бы ў дробных дэталях?

І яшчэ лічба. За два месяцы тэатр сыграў 95 спектакляў. Менш нельга — не будзе выканан фінансавы план.

У мяне могуць запытацца, дзеля чаго я пішу пра ўсё гэта. Значыцца тэатру патрэбна дапамога? Вядома, патрэбна! А трывога, з якой я гавару пра жыццё тэатра ў Брэсце, расце. Зусім нядаўна з Масквы і Мінска ў Брэст прыйшлі дакументы, у якіх кіраўніцтву тэатральнага калектыву прапануюць абдумаць мерапрыемствы, на мой погляд, зусім здзіўляючыя. Тэатр імя ЛКСМБ павінен перайсці на бездатацыйную работу і жыць толькі на «выручку». Што гэта азначае практычна? Скараціць трупу да дваццаці акцёраў. Іграць кожны дзень паралельныя спектаклі. Тэатр будзе спяшацца нават больш, чым цяпер. Калі цяпер, пры датацыі, ён іграе, як гэта было ў снежні, 49 разоў у месяц, дык колькі ж яму давядзецца даваць прадстаўленняў без матэрыяльнай дапамогі?!

Думаць толькі аб матэрыяльнай выгадзе — гэта значыць наносіць шкоду творчасці. Я лічу гэта памылковым. Прынамсі зараз. Бо тыя вялікія і адказныя задачы, якія пастаўлены перад савецкім мастацтвам XXII з'ездам КПСС, патрабуюць пэўных умоў творчасці, умоў, у якіх талент і здольнасці дзеячоў сцэнічнага мастацтва максімальна раскрыліся б на высакароднай ніве выхавання людзей новага грамадства. Арганізацыйныя мерапрыемствы і ўстановы, якія іх выпрацоўваюць, закліканы дапамагаць рэжысёрам, артыстам, музыкантам, пісьменнікам і мастакам выконваць гэтыя задачы творча, удумліва, палка і натхнёна.

Работы маладога скульптара Вячаслава Дамарацкага добра знаёмы магілёўчанам. На ўсіх выстаўках, а таксама ў экспазіцыі музея можна ўбачыць творы маладога скульптара.

За апошні час В. Дамарацкі стварыў рад цікавых работ: «Генерал Раманаў», «Падрыўнік Кавалёў», «Адлятаюць жураўлі» і рад іншых.

На нашым здымку — В. Дамарацкі каля бюста праслаўленага героя Кубы Фідэля Кастра. Гэтую работу малады скульптар закончыў днямі.

Фота А. БОРЧЫКА.

ДА IV З'ЕЗДА КАМПАЗІТАРАЎ БЕЛАРУСІ

МАСТАЦТВА ВЯСЁЛАГА ЖАНРА

Д. ЖУРАЎЛЁЎ

Так званая «лёгкая музыка» гучыць усюды і мае, бадай што, самага масавага слухача. Яе можна пачуць з канцэртных пляцовак, па радыё, у кіно, яна гучыць на стадыёнах, у парках, суправаджае пасажыра ў поездзе і самалёце. Аб шырокім распаўсюджанні эстраднай музыкі, любві да яе шырокіх народных мас сведчаць не толькі перапоўненыя глядзельныя залы ў час канцэртаў, але і тое, што ў нас узнікаюць усё новыя самадзейныя эстрадныя калектывы, праводзяцца гарачыя дыспуты аб лёгкай музыцы ў студэнцкіх інтэрнатах, рабочых клубах, дамах культуры.

Аднак эстрадная музыка побач са шчырымі паклоннікамі мае нямала настроеных супраць яе людзей. Бадай што ніякі іншы жанр музыкі не выклікае столькі спрэчак сярод кампазітараў і крытыкаў, як эстрадны. Даўно мінуў той час, калі джаз-аркестры не карысталіся павагай і былі амаль забароненыя. Але адносіны да іх па-ранейшаму засталіся насцярожанымі. І трэба сказаць, што для гэтага ёсць даволі слушныя падставы.

Справа ў тым, што наша эстрада не заўсёды патрабавальна ставілася да выбару рэпертуару і ў свой час дала жыццё многім антымастацкім «творам», накшталт вядомага «Мішкі», які згубіў сваю ўсмешку, «Машы», што сядзела ля самавара; разнастайных «Андрушаў», «Васяў» і г. д. Праўда, з таго часу патрабавальнасць да эстраднай музыкі значна ўзрасла, але і цяпер яшчэ час ад часу ў канцэртныя праграмы трапляюць такія «шэдэўры», як «Ландыш», «Цішыня».

Другой прычынай халодных адносін да эстрады з'яўляецца занадта ўжо вялікая колькасць малакваліфікаваных (а то і зусім некваліфікаваных) джазаркестраў, прафесіянальнага ці самадзейнага тыпу. Кіраўнікі такіх аркестраў не вылучаюцца добрымі музычнымі густамі і ў пошуках «арыгінальных», «сучасных» твораў займаюцца капіраваннем заходніх [illegible]ікоў». Гэтая, з дазволу сказаць, музыка з фармалістычнымі тэндэнцыямі і рафінаванымі гармоніямі не мае мелодыі і па сваёй сутнасці з'яўляецца чыста абстракцыяй. А між тым наша моладзь любіць такія «рэчы», спявае бессэнсоўныя дрэнныя песні, якія вельмі хутка распаўсюджваюцца.

Вялікую шкоду справе выхавання добрых эстэтычных густаў моладзі наносяць так званыя «музычныя стылягі». Для таго, каб назаўсёды адбіць ахвоту ў слухачоў да заходняй джазавай музыкі, трэба супрацьпаставіць ёй цікавую, вялікую і эмацыянальна насычаную эстрадную музыку савецкіх кампазітараў.

У нашай краіне ёсць нямала выдатных эстрадных аркестраў, ансамбляў, салістаў, якія валодаюць высокім прафесіянальным майстэрствам і знаходзяць шчыры прыём у шматлікіх наведвальнікаў канцэртаў і радыёслухачоў. Можна назваць дзесяткі таленавітых савецкіх кампазітараў, што плённа працуюць у галіне эстраднай музыкі. Многія іх творы заваявалі гарачыя сімпатыі не толькі ў Савецкім Саюзе, але і ў многіх краінах усіх кантынентаў свету. Аднак на сённяшні дзень гэтага ўжо мала. Эстрада адчувае вялікую патрэбу ў новым актуальным і па-майстэрску напісаным рэпертуары. І тут нельга не кінуць папрок у адрас кампазітараў, якія яшчэ мала працуюць у гэтым жанры. Неяк ужо павялося — у кампазітарскіх арганізацыях глядзяць на эстрадную музыку, як на нешта не зусім сур'ёзнае. І дзякуючы гэтаму кампазітары старэйшага ўзросту пазбягаюць працаваць у эстрадных жанрах музыкі, каб не «падмачыць» сваю рэпутацыю сур'ёзных мастакоў, а моладзь проста баіцца пачынаць свой творчы шлях з лёгкай музыкі, каб не трапіць у разрад лёгкадумных. Да гэтага яшчэ трэба дадаць своеасаблівую палахлівасць нашых кампазітараў да такіх слоў, як «джаз», «факстрот», «танга», «румба», якая засталася яшчэ з тых часоў, калі пры гэтых словах музыканты сарамліва апускалі вочы: джаз называлі эстрадным аркестрам, танга — павольным танцам, факстрот — хуткім і г. д. Між тым большасць гэтых танцаў мае сапраўды народнае паходжанне і нарадзіліся на Кубе, у Аргенціне і іншых краінах Лацінскай Амерыкі ці атрымала сваё жыццё ў нацыянальных негрыцянскіх інструментальных ансамблях, і саромецца іх не трэба.

Як жа абстаяць справы з эстраднай музыкай у нас, на Беларусі? Ці могуць нашы кампазітары пахваліцца сваімі поспехамі ў гэтай галіне мастацтва? На жаль, калі параўнаць стан эстраднай музыкі ў РСФСР, Грузіі, Азербайджане, у рэспубліках Прыбалтыкі (не кажучы ўжо пра Маскву і Ленінград) і Беларусі, то параўнанне гэтае будзе яўна не ў карысць нашай рэспублікі. І нам здаецца, што напярэдадні чацвёртага з'езда беларускіх кампазітараў трэба больш падрабязна разабрацца ў прычынах, якія затрымлівалі развіццё аднаго з найбольш дэмакратычных і папулярных жанраў музыкі.

На працягу многіх год у Беларусі не было дастаткова кваліфікаванага прафесіянальнага эстраднага аркестра і больш-менш падрыхтаванай групы салістаў, а таму не было і стымулу для творчасці кампазітараў у гэтым жанры. Апрача таго, у саюзе не зусім добразычліва ставіліся да эстраднай музыкі. Час ад часу той ці іншы кампазітар паказваў на чарговай музычнай серадзе недапрацаваны (альбо проста няўдалы) інструментальны твор, раманс ці песню. І замест таго, каб шчыра сказаць аўтару аб недахопах і прапанаваць перарабіць твор, выступаючыя ў спрэчках карысталіся «абцякальнымі» формуламі, накшталт: «Як твор прафесіянальнай музыкі — раманс, песня, інструментальная п'еса маюць некаторыя недахопы, але з поспехам могуць быць выкарыстаны для эстрады». Так з лёгкай рукі некаторых дзеячоў музычнага мастацтва аб эстрадзе стваралася думка як аб непатрабавальным і ўсеядным жанры. Нярэдка былі выпадкі, калі асобныя музыказнаўцы пры размове аб лёгкай музыцы з пагардай гаварылі: «Гэта ж эстрада, а я ў ёй нічога не разумею!». Вядома, што такія адносіны не маглі спрыяць уздыму беларускага савецкага эстраднага мастацтва. Таму большасць інструментальных твораў, напісаных некалькі гадоў назад, не вылучалася кампазітарскім майстэрствам і мела звычайна салонны, слязліва-сентыментальны характар.

Не надта бліскучымі былі справы і ў галіне эстраднай песні. Выпрацаваўся ўжо нейкі своеасаблівы стандарт двух відаў песень: лірычнага — з надрыўнымі інтанацыямі цыганскай песні ці старажытнага «жорсткага раманса» і жартоўнага — са штучнай весялосцю, паказным аптымізмам. Абагульняла абодва віды поўная пагарда аўтараў музыкі да тэкстаў. Амаль усе яны былі напісаны нецікава, шэра, не вызначаліся змястоўнасцю. Такія «песні наогул» не маглі спадабацца слухачам, стаць патрэбнымі і жаданымі спадарожнікамі савецкага чалавека. Наша цудоўная рэчаіснасць дае самы багаты матэрыял для творчасці ў любых жанрах музыкі. Чаму ж у эстрадных песнях часцей за ўсё спяваецца ці пра хлопца, які ніяк не можа прызнацца сваёй любай у каханні, ці пра дзяўчыну, якая хоць і кахае кагосьці, але не хоча паказаць яму гэтага, ці ўвасабляюцца ўжо набіўшыя аскоміну трафарэтныя вобразы шафёра, брыгадзіра, міліцыянера? У эстрадных праграмах могуць гучаць (і трэба спадзявацца — прагучаць) дасціпныя надзённыя песні, песні аб героях працы, касмічных палётах, аб нашай моладзі, песні аб усіх праявах паўнакроўнага жыцця савецкага народа.

За апошні час становішча ў галіне нацыянальнай эстраднай музыкі паступова выпраўляецца. Усё часцей з-пад пяра беларускіх кампазітараў выходзяць новыя цікавыя, змястоўныя, па-майстэрску напісаныя песні і аркестравыя творы. Пэўную ролю ў гэтым адыграла і арганізацыя пры Беларускім радыё эстрадна-канцэртнага аркестра. Яго калектыў (мастацкі кіраўнік Б. Райскі) дасягнуў значных творчых поспехаў. Ён мае вялікія патэнцыяльныя магчымасці, вызначаецца працавітасцю, інтанацыйнай стройнасцю і здольны вырашаць даволі складаныя творчыя задачы. Канцэрты аркестра па радыё і адкрытыя выступленні падабаюцца слухачам. Немалая заслуга ў гэтым належыць творам беларускіх кампазітараў, якія выконвае аркестр. Добра сустракаюць слухачы «Інтэрмеца», «Раманс» і «Кадрылю» Ул. Чараднічэнкі, асобныя аркестравыя творы, сольныя песні і вакальныя ансамблі Я. Глебава, Ул. Алоўнікава, Г. Вагнера, Д. Камінскага, Р. Бутвілоўскага, Ю. Семяняікі, Ю. Бяльзацкага, Э. Тырманд.

І ўсё ж трэба шчыра прызнацца, што большасць аркестравай эстраднай музыкі беларускіх аўтараў з'яўляецца пакуль што своеасаблівай «пробай пяра».

Даволі значнае месца ў рэпертуары аркестра займаюць апрацоўкі беларускіх народных танцаў. Але гэта толькі пачатак. Нацыянальная тэма ў эстраднай музыцы нашай рэспублікі яшчэ вельмі далёкая ад свайго раскрыцця. А між тым, якія сапраўды бязмежныя магчымасці адкрывае яна перад кожным дапытлівым і шчырым мастаком!

Спецыфіка работы радыё (ды і наогул усіх канцэртных арганізацый) патрабуе пастаяннага абнаўлення рэпертуару, усё новых і новых мастацкіх эстрадных твораў з шырокім жанравым дыяпазонам. А іх пакуль што пішацца надзвычай мала. Эстрадна-канцэртны аркестр радыё і тэлебачання мае ў сваім складзе каля 40 выканаўцаў, вялікую струнную групу, надзвычай багаты па тэмбравых фарбах электраарган, вібрафон і такія чыста «сімфанічныя» інструменты, як флейта, габой, бас-кларнет, фагот, валторны і г. д. Гэта дае кампазітарам вялікія магчымасці ствараць самыя разнастайныя па гучанню творы, і застаецца толькі пашкадаваць, што такія багатыя магчымасці пакуль яшчэ выкарыстоўваюцца слаба.

Гаворачы пра абнаўленне рэпертуару прафесіянальных музычных калектываў, нельга забываць і пра шматлікія эстрадныя калектывы самадзейнасці. Напэўна, мы не памылімся, калі скажам, што Белдзяржвыдавецтва да гэтага часу не выдала ніводнага зборніка твораў для самадзейных эстрадных аркестраў. Таму і трапляюць у іх рэпертуар падробкі пад заходні «мадэрн», безгустоўныя песенькі, траскучыя факстроты і нудныя танга. Паводле даных Дамоў народнай творчасці, у нашай самадзейнасці эстрадных аркестраў налічваецца не менш, чым інструментальных ансамбляў іншых жанраў (народнай і духавой музыкі і г. д.). Але аб падрыхтоўцы кіраўнікоў такіх аркестраў у музычных навучальных установах нават і не думаюць. Без прафесіянальна-адукаваных кіраўнікоў эстрадныя аркестры ніколі не здолеюць узняцца да больш-менш мастацкага ўзроўню, якога настойліва патрабуе ўзросшая культура савецкага народа. Магчыма, варта стварыць пры Саюзе кампазітараў БССР секцыю эстраднай музыкі, якая магла б аказваць метадычную дапамогу нашым творцам і накіроўваць іх намаганні па правільнаму шляху. Гэта дапамагло б зрабіць эстрадную музыку ідэйнай, глыбока мастацкай, сур'ёзнай і разам з тым — вясёлай.

Развітанне з зімой.

Фотаэцюд **В. БАРАНОЎСКАГА.**

МАЙСТЭРСТВА ПЕРАКЛАДУ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)

рый, чым сапраўднае паэтычнае дасягненне, якое можна ўключыць у скарбніцу роднай паэзіі.

Адным з найбольш таленавітых рускіх перакладчыкаў-вучоных з'яўляецца Міхаіл Лазінскі. Гэты працавіты і скромны чалавек шмат зрабіў для папулярызацыі зарубежнай класікі. Шырока вядомы яго пераклады «Гамлета» Шэкспіра і «Боскай камедыі» Дантэ. Між іншым, з беларускай мовы ім перакладзены «Тарас на Парнасе». Яго пераклады вызначаюцца добрым густам і максімальнай дакладнасцю. Сярод некалькіх дзесяткаў рускіх перакладаў «Гамлета» пераклад М. Лазінскага пакуль што лічыцца лепшым. Ім карыстаецца кожны, хто хоча пазнаёміцца з геніяльнай трагедыяй Шэкспіра ў добрасумленнай і вельмі блізкай да арыгінала трактоўцы. Тым не менш гэты пераклад не можа быць прызнаны дасканалым па прычынах, аб якіх гаварылася вышэй. Можна дзівіцца, з якой віртуознасцю перакладчык перамагаў цяжкасці арыгінала, як умела і бліскуча заганяў словы ў радкі, строга захоўваючы прынцып аднолькавай колькасці радкоў. А вядома, што нармальныя суадносіны англійскага і рускага сказу 10:11, англійская мова карацейшая. Атрымалася празмерная нагрузка на слова, і вольны верш арыгінала стаў вершам не вольным у перакладзе. Адсюль сухасць перакладу, зашыфраванасць паасобных мясцін, якія прыходзіцца па некалькі разоў перачытваць, каб зразумець, а, значыцца, аслаблены паэтычны бок твора, сіла яго эмацыянальнага ўздзеяння. Гіганцкая праца М. Лазінскага па перакладу «Боскай камедыі» Дантэ мае тыя самыя недахопы, праўда, па іншай прычыне. Трайная рыфма скавала свабоду думкі. Паэзія ж не церпіць нацяжак.

Другі і трэці кірунак развіцця мастацкага перакладу ў Савецкім Саюзе звязаны з практыкай перакладчыкаў-паэтаў.

Ёсць паэты, якія ў большай альбо меншай ступені дапасоўваюць вершы іншага аўтара да сваёй творчай індывідуальнасці і, перакладаючы таго альбо іншага аўтара, вольна ці міжвольна ўносяць нешта сваё. Часцей за ўсё яны падбіраюць для перакладу такія творы, якія найбольш адпавядаюць іх мастацкаму густу, але і пры гэтай умове ім не заўсёды ўдаецца цалкам уключыцца ў паэтычную сферу выбранага імі аўтара, і мастацкі пераклад для іх з'яўляецца не столькі творчым заданнем, колькі сродкам самавыяўлення.

Самы яркі прадстаўнік гэтага другога кірунку сярод сучасных рускіх перакладчыкаў — паэт Самуіл Маршак. Найбольшым прызнаннем карыстаюцца яго пераклады санетаў Шэкспіра і многіх твораў Бёрнса. Бясспрэчна, гэтыя пераклады ўзбагацілі рускую літаратуру, і наўрад ці ёсць патрэба пасля Маршака перакладаць санеты Шэкспіра і вершы Бёрнса на рускую мову яшчэ раз. Перад намі паэзія ў самым высокім разуменні гэтага слова, якая жыве, хвалюе, абуджае думку. Маршак — тонкі майстар і стараецца давесці форму сваіх перакладаў да празрыстай яснасці, падпарадкоўваючы форму зместу, а не наадварот. Адсюль адсутнасць моўных нацяжак, адзінства паэтычных кампанентаў, закончанасць і адшліфаванасць большасці яго перакладаў. Дабіваючыся гарманічнасці, Маршак разам з тым абыходзіць вострыя вуглы. Тэксты тэмпераментныя, поўныя запалу, у яго перакладах даволі часта трацяць сваю ўдарную сілу. Патэтычнае, палымянае не характэрна для Маршака.

Санеты Шэкспіра ў перакладах Маршака — з'ява выключная па сваёй мастацкай якасці, але, на жаль, гэта несапраўдны Шэкспір. Многія рысы лірычнага героя Шэкспіра прыгладжаны, прычэсаны, падменены. Перад намі хутчэй лірычная інтэрпрэтацыя Шэкспіра, арганічнае спалучэнне шэкспіраўскай паэзіі з паэтычным кірункам творчасці самога Маршака. І каго больш у гэтых перакладах — Шэкспіра ці Маршака — сказаць цяжка. У цэлым яно добра, але чамусьці трошкі крыўдна за Шэкспіра.

Тое ж можна сказаць і аб перакладах з Бёрнса. Рускаму чытачу Маршак, па сутнасці, упершыню адкрыў хараство паэзіі Бёрнса, таму што ранейшыя пераклады з гэтага аўтара, розныя па стылю, не давалі цэльнага ўяўлення аб яго творчасці. Палюбіўшы Бёрнса, Маршак усё ж застаўся верным сабе. Народнасць, тэмперамент, часамі нават грубаватасць Бёрнса не знайшлі поўнага выяўлення ў яго перакладах. Бёрнс у перакладах Маршака занадта літаратурны, чысценькі, прыбраны. Не мне судзіць, добра гэта ці дрэнна, бо пераклады чытаюцца з цікавасцю, але вось два ўрыўкі з верша Бёрнса «Ішоў салдат з вайны» ў розных перакладах:

С ресниц смахнул я капли слёз
И, голос изменяя,
Я задал девушке вопрос,
Какой, — и сам не знаю.

Потом сказал я: «Ты светлей,
Чем этот день погожий.
И тот счастливей всех людей,
Кто всех тебе дороже».

(Пераклад С. Маршака).

Прагнаў слязу з вачэй
салдат,
Храбрыцца, як умее;
Штось запытаўся неўпапад,
А сэрца млее, млее...

Гаворыць: — Так вось пехатой
І крочу з поля бою...
А ты, як цвет. Шчаслівы той,
Хто будзе жыць з табою.

(Пераклад Я. Семяжона).

Параўнанне гэтых двух тэкстаў яўна не ў карысць Маршака. «С ресниц смахнул», «голос изменяя», «задал вопрос» гучыць кніжна, літаратурна, драматычнасць моманту аслаблена, тады як тэкст Я. Семяжона бездакорны ва ўсіх адносінах. Гэта іменна Бёрнс. І толькі Бёрнс, перакладчык тут адсутнічае, ён не падмяняе аўтара.

Трэці, найбольш пашыраны кірунак у практыцы нашых паэтаў-перакладчыкаў можна параўнаць з работай артыстаў тэатра, якія, ствараючы пэўны сцэнічны вобраз, не вобраз падганяюць пад сябе, а самі пераўвасабляюцца ў вобраз. Перакладчыкі гэтага кірунку не выстаўляюць наперад сваё творчае «я». Для іх існуе аўтар, і ў меру сваіх сіл і здольнасцей яны стараюцца выявіць яго як мага ярчэй і паўней.

Узорам такіх паэтаў-перакладчыкаў быў і застаецца А. Пушкін. Перакладчыцкая дзейнасць Пушкіна шматгранная, але каго б ён ні перакладаў, ці А. Міцкевіча, Ф. Шылера, Парні, Шэнье ці Гарацыя, Анакрэона, перад намі раскрываецца абраны Пушкіным аўтар і менш за ўсё сам Пушкін. Рэдкасны, выключны дар пераўвасаблення.

Сярод многіх сучасных рускіх паэтаў-перакладчыкаў гэтага напрамку хочацца выдзеліць Вільгельма Левіка. Яго пераклады з Рансара, Гейнэ, Шылера, Байрана, Петэфі і многіх іншых зарубежных аўтараў шырока вядомы чытачам, і, на мой погляд, у пераважнай большасці могуць быць прызнаны класічнымі. Цяжка ўявіць сабе па гэтых перакладах творчую індывідуальнасць Левіка, але кожны перакладзены ім твор захоўвае ўсе асноўныя рысы арыгінала. Мяняецца аўтар, мяняецца і творчая манера перакладчыка. А калі дадаць да гэтага імкненне да гранічнай дасканаласці, глыбокае разуменне тэксту і віртуознае валоданне мовай — перад намі сапраўды выдатны майстар.

Паміж гэтымі трыма напрамкамі, вядома, існуе безліч градацый, бо кожны перакладчык, ці ён вучоны, ці паэт, ці паэт і вучоны разам, абмежаваны і самім колам інтарэсаў, і самімі магчымасцямі. Важна, каб пераклады былі на высокім узроўні культуры, каб не было таннага саматужніцтва і гандлярскага падыходу да справы. Добры мастацкі пераклад мае права на такое ж прызнанне, як і добры арыгінальны твор. На жаль, у нас чамусьці да гэтага часу бытуе думка, што займацца перакладамі можа кожны, хто ведае мовы, і асабліва, калі ён сам піша вершы. Забываюць, што работа перакладчыка вельмі спецыфічная і перш за ўсё патрабуе майстэрства. Даць на іншай мове мастацкі эквівалент арыгінала — гэта значыць не толькі добра разумець і адчуваць арыгінал, але і валодаць усім комплексам патрэбных мастацкіх сродкаў.

Пераклады, як правіла, робяцца з той мовы, на якой напісаны твор. Практыка перакладу па так званых падрадкоўніках (літаральныя празаічныя пераклады) — заганная практыка. Цалкам выключыць яе з ужытку немагчыма, таму што некаторыя мовы вядомы толькі вузкаму колу спецыялістаў, але злоўжываць гэтым, асабліва пры перакладах паэзіі, нельга, таму што ні адзін падрадкоўнік не можа даць поўнага ўяўлення аб арыгінале.

Хв. Жычка ў артыкуле «Пераклад на ўзровень арыгінала» выступае супраць калектыўных зборнікаў перакладаў іншаземных паэтаў, раіць, каб кожнага паэта перакладаў хто-небудзь адзін. З гэтым ніяк нельга згадзіцца. Халтура можа пралезці і ў калектыўны зборнік, і ў індывідуальны. К. Бальмонт пераклаў на рускую мову бадай усяго П. Шэлі, а перакладчык Сакалоўскі адужаў адзін аж поўны збор твораў Шэкспіра, а які толк? Перакладамі іх нельга карыстацца, таму што гэта літаратурны брак. Наша выдавецтва выдала на беларускай мове Пушкіна, Крылова, Маякоўскага, Пракоф'ева, Тычыну, Сасюру, Л. Украінку, А. Міцкевіча, Славацкага, Бранеўскага Я. Райніса, Гейнэ і шэраг іншых аўтараў у перакладах групы паэтаў, і калі ў гэтых зборніках трапляюцца пераклады недасканалыя і слабыя, то ва ўсякім разе значная частка перакладаў зроблена добра. Перашкаджае нам некаторая спешка, практыка выдаваць перакладную паэзію пераважна ў сувязі з юбілейнымі датамі, недастатковая патрабавальнасць рэдактуры і ўкладальнікаў кнігі.

Другое пытанне, якое зусім недарэчы закранае ў сваім артыкуле Хв. Жычка, гэта тэорыя санета і сілабічнае вершаскладанне. Можна было б не адказваць на яго наіўныя парады, дагматычныя і фармалістычныя па сутнасці, каб ім не была праяўлена тэндэнцыя (мяркую, міжвольна) нанесці ўдар па аснове паэзіі, якою з'яўляецца **рытм.** Тэорыя санета распрацавана даўно і не толькі М. Багдановічам. Ёсць санет класічны, а ёсць і адступленні, прычым іх вельмі многа. Нашто ж тады патрабаваць, каб санеты А. Міцкевіча перакладаліся толькі пяцістопным ямбам і абавязкова з «альтэрнансамі» (чаргаванне мужчынскіх і жаночых рыфм)? Перакладаецца санет пэўнага аўтара (А. Міцкевіча), і крытэрыем для перакладчыка можа быць рытмічная структура толькі дадзенага санета і ніякага іншага. Польскае сілабічнае вершаскладанне, і асабліва творчая практыка А. Міцкевіча, — гэта не проста падгонка пэўнай колькасці складоў у радок; гэта паэзія, якая не мае акрэсленага памеру, але мае надзвычайна тонкі і багаты рытм. І, калі нашы перакладчыкі прабавалі, удала ці няўдала, перадаць рытмічныя асаблівасці Міцкевіча, ці варта папракаць іх за гэта? Навошта ім падносіць гатовую мерку, гарнітур Пятраркі чапляць на Міцкевіча?

Нарэшце хацелася б выказаць некалькі меркаванняў аб далейшых перспектывах выдання на беларускай мове зарубежных класікаў і паэзіі народаў СССР. Справа гэта разгорнута ў нас яшчэ недастаткова, да некаторай ступені пушчана на самацёк, няма строгага плана і папярэдняй наметкі. Безумоўна, мы не можам разгарнуць выданне перакладаў вельмі шырока, але, думаецца, лепшыя ўзоры сусветнай паэзіі павінны заняць сваё пачэснае месца і ў беларускай літаратуры. Рыхтуецца да выдання зборнік вершаў Байрана, але яшчэ многа аўтараў, творчасць якіх мае неўміручую каштоўнасць, застаецца па-за межамі нашай увагі. Да гэтага часу не выдадзены «Пан Тадэуш» А. Міцкевіча, «Фауст» Гётэ, няма выбранага Шылера, Шэлі, Уітмэна, Р. Тагора, Лермантава, Някрасава, недастаткова выдадзены Шэкспір, а колькі сучасных паэтаў розных народаў варты таго, каб з імі не толькі пазнаёміцца, але і палюбіць іх. І калі пераклады будуць рабіцца на высокім узроўні, таленавіта і з веданнем справы, гэта будзе вельмі спрыяць развіццю нашай культуры.

Наш міжнародны каментарый

Здань фашызму ходзіць па Францыі, па Заходняй Германіі. Яна перабралася за акіян. Амерыканскія фашысты сталі цяпер правафланговымі сярод сваіх адзінадумцаў ва ўсім свеце.

(З газет).

Мал. **М. ЖЫТНІЦКАГА.**

КАНЦЭРТЫ НА ПАЛТАЎШЧЫНЕ

Працоўным нашага горада даўно палюбіліся беларускія артыстычныя калектывы. Не так даўно ў нас выступаў Дзяржаўны народны аркестр БССР. Канцэрт аркестра прайшоў з вялікім поспехам.

Гэтымі днямі жыхары г. Гадзяча праслухалі канцэрт Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР пад кіраўніцтвам народнага артыста СССР Р. Шырмы.

Асабліва нам спадабаліся беларускія песні «Зайшло сонца за аконца», «Гоман на вуліцы», «Ой не кукуй, зязюленька», «Вечарынка ў калгасе», украінскія песні «Запавіт», «Карпаты» і іншыя.

М. САКАЛЕНКА.

г. Гадзяч.
Палтаўская вобл.

Спірыдон Собаль — беларускі друкар

Кафедра гісторыі БССР Беларускага дзяржаўнага універсітэта і Цэнтральны дзяржаўны архіў старажытных актаў СССР закончылі складанне зборніка дакументаў аб руска-беларускіх сувязях у XVI—XVII стагоддзях.

Навуковыя работнікі выявілі звыш 4 тысяч яшчэ нідзе не апублікаваных дакументаў. Яны характарызуюць сумесную барацьбу абодвух народаў супраць агульных ворагаў, іх ажыўленыя палітычныя, культурныя і гандлёвыя сувязі, антыфеадальны рух у Беларусі і рух за ўз'яднанне з Расіяй.

600 найбольш каштоўных і цікавых дакументаў, як паведаміў загадчык кафедры гісторыі БССР кандыдат гістарычных навук Л. С. Абецадарскі, увойдуць у зборнік «З гісторыі руска-беларускіх сувязей XVI—XVII стагоддзяў».

Цікавую знаходку зрабіў старшы навуковы супрацоўнік Р. В. Аўчыннікаў. Ім выяўлена перапіска царскіх улад у Маскве і вяземскага ваяводы адносна вядомага беларускага вучонага і друкара «магілёўца» Спірыдона Собаля.

Дакументы раскрываюць дэталі біяграфіі гэтага цікавага чалавека, які арганізаваў у першай палавіне XVII стагоддзя друкарні ў Кіеве і Магілёве. Як відаць з перапіскі, Спірыдон Собаль у 1637 годзе прыязджаў у Маскву да вядомага ў той час рускага друкара Васіля Бурцава. Магілёўскі «кніжны майстар друкавання», паводле сведчання Бурцава, ведаў грэчаскую, лацінскую, польскую, беларускую мовы і «з іх моваў умее на рускую перакладаць». У свой першы прыезд у старажытную рускую сталіцу ён прывёз «кнігі друкаваныя два алфавіты — лацінская з грэчаскай ды грэчаская з беларускай мовай». Маскоўскі друкар набыў у Спірыдона Собаля шрыфты, выраблены ў Магілёве. У адным з дакументаў Бурцаў паведамляе, што «купіў тры формы, у чым льюць кніжныя друкаваныя словы трох стацей». У 1639 годзе Собаль зноў прыязджаў у Расію і прывозіў з сабой для продажу кнігі. Аб гэтым якраз і гаворыць знойдзеная перапіска.

ЛІСТ У РЭДАКЦЫЮ

Дазвольце праз газету «Літаратура і мастацтва» выказаць маю глыбокую падзяку ўсім таварышам, установам, арганізацыям і калектывам, якія прыслалі мне гарачыя віншаванні і добрыя пажаданні ў сувязі з маім 70-ці годдзем і атрыманнем урадавай узнагароды.

Асабліва мне прыемна падзякаваць піянерскі атрад Мінскай музычнай школы-адзінаццацігодкі за выбранне мяне пачэсным членам атрада, а паэтаў, пісьменнікаў і кампазітараў — за прысвячэнне сваіх натхнёных твораў.

Р. ШЫРМА.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.